

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNIH I MIROVNIH STUDIJA

SIGURNOST GRANICA I SLOBODA KRETANJA
U VRIJEME PANDEMIJE SARS-COV-2: REGIONALNI ASPEKT
-magistarski rad-

Kandidat:

Sahudin Kačar

Broj indexa: 922/II-SPS

Mentor:

Prof. dr. Mirza Smajić

Sarajevo, juni 2022. godine.

*Ovaj rad posvećen je onima koji nisu sa nama,
koji dadoše svoje živote da bismo mi živjeli...
... i mojoj porodici.*

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. TEORIJSKO – METODOLOŠKI PRISTUP RADA	6
2.1. Problem i predmet istraživanja	6
2.1.1. Problem istraživanja	6
2.1.2. Predmet istraživanja	7
2.2. Operacionalno određenje predmeta istraživanja.....	7
2.3. Sistem hipoteza.....	8
2.3.1. Generalna hipoteza istraživanja	8
2.3.2. Posebne hipoteze istraživanja.....	9
2.3.3. Indikatori	9
2.4. Naučni i društveni ciljevi istraživanja	9
2.4.1. Naučni ciljevi	9
2.4.2. Društveni ciljevi	10
2.5. Naučni pristup i metode istraživanja	10
2.5.1. Vrste i tip istraživanja	10
2.5.2. Metode pribavljanja podataka	10
2.5.3. Izvori podataka.....	12
2.6. Osnovni pojmovni i njihovo značenje	12
2.7. Vremenski okvir prikupljanja podataka	13
3. NASTANAK PANDEMIJE I MJERE U BORBI PROTIV ŠIRENJA BOLESTI.....	14
3.1. Nastanak i eskalacija pandemije.....	14
3.2. Poduzimanje mjera država u borbi protiv pandemije.....	15
3.2.1. Liječenje od Sars-Cov-2 koronavirusa.....	15
3.2.2. Prevencija	16

3.3.	Pandemije izazvane zaraznim bolestima prije pandemije Sars-Cov-2.....	17
4.	SIGURNOST GRANICA I SLOBODA KRETANJA U VRIJEME PANDEMIJE IZAZVANE Sars-Cov-2 VIRUSOM – REGIONALNI ASPEKTI.....	21
4.1.	Formiranje kriznih štabova.....	22
4.2.	Poštivanje Schengenskog sporazuma	23
4.3.	Poštivanje konvencije o ljudskim pravima i slobodi kretanja	24
4.4.	Sigurnost granica i sloboda kretanja prije pandemije.....	26
5.	SIGURNOST GRANICA I SLOBODA KRETANJA U VRIJEME PANDEMIJE IZAZVANE Sars-Cov-2 VIRUSOM - ZAPADNI BALKAN	29
5.1.	Formiranje kriznih štabova zemalja Zapadnog Balkana	30
5.1.1.	Republika Hrvatska	30
5.1.2.	Bosna i Hercegovina	31
5.1.3.	Republika Srbija.....	33
5.1.4.	Republika Crna Gora.....	34
5.1.5.	Republika Sjeverna Makedonija	35
5.1.6.	Kosovo	36
5.1.7.	Albanija.....	36
5.2.	Usvajanje odluka kriznih štabova i njihova primjena	37
5.3.	Prekogranična saradnja sigurnosnih agencija i granične policije zemalja Zapadnog Balkana.....	38
5.4.	Materijalno-tehnička i stručna osposobljenost granične policije zemalja Zapadnog Balkana u vrijeme pandemije Sars-Cov-2.....	39
5.5.	Utjecaj migrantske krize na sigurnost granica i slobodu kretanja na Balkanskoj ruti u vrijeme pandemije	40
6.	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	42
7.	LITERATURA.....	47

1. UVOD

Tema magistarskog rada pod nazivom: Sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom: Regionalni aspekt, prijavljena je na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu u septembru 2021. godine, a odlukom Vijeća Fakulteta na sjednici održanoj 14.09.2021. godine, tema magostarskog rada je odobrena.

Pandemija izazvana Sars-Cov-2 virusom koja se pojavila krajem 2019. godine a već početkom 2020. godine zahvatila je mnoge zemlje svijeta, zatekla je svijet nespremnim da brzo i efikasno odgovori na adekvatan način. Prema dostupnim izvorima, a obzirom da pandemija još traje, mišljenja smo da postoji potreba da se ova društvena pojava sa naučnog, društvenog, sociološkog, a prije svega sigurnosnog aspekta istraži. Obzirom da je fokus ovoga rada sigurnost granica i sloboda kretanja, nastojat ćemo da sa teorijskog i empirijskog stajališta, metodama koje se koriste društvenim naučnim istraživanjem otkriti određene nedostatke u radu sigurnosnih agencija radi otklanjanja uočenih problema i unapređenja rada u bezbjedonosnoj djelatnosti za vrijeme vanrednog stanja, bilo da je ono izazvano elementarnim nepogodama ili društvenim pojavama i ratovima.

Dakle, pandemija izazvana koronavirusom Sars-Cov-2 prvi put se pojavila u kineskom gradu Wuhanu krajem 2019. godine, sa određenim simptomima kod zaraženih kao što su povećana tjelesna temperatura, kašalj, otežano disanje, na osnovu čega se na prvi mah nije razlikovala od gripe ili drugih sezonskih epidemija. Brzina širenja zaraze, teška zdravstvena slika oboljelih ukazivala je da se radi o nepoznatom virusu. Nakon prvih oboljelih sa smrtnim ishodom bilo je jasno da se radi o epidemiji velikih srazmjera. Vlasti grada Wuhana i NR Kine prve informacije o epidemiji skrivali su od javnosti, sve dok epidemija nije izmakla kontroli, što je dovelo od velikog broja oboljelih sa smrtnim ishodom. Zbog velikog broja zaraženih zdravstvene ustanove nisu imale dovoljno medicinskog osoblja i smještajnih kapaciteta da pruže adekvatnu medicinsku pomoć oboljelima, što je dovelo do kolapsa zdravstvenog sistema u Wuhanu a potom i u drugim gradovima NR Kine.

Početkom 2020. godine, naučnici su identifikovali do tada nepoznati koronavirus Sars-Cov-2 koji se veoma lako prenosio, zaraza strahovitom brzinom širila, sa veoma velikim smrtnim ishodom, zbog čega je cijeli grad Wuhan stavljen u izolaciju. Hitnom reakcijom kineskih vlasti izgrađivane su bolnice i drugi prihvatni centri kako bi se zbrinili oboljeli, pružila medicinska pomoć

zaraženih Sars-Cov-2 virusom. U januaru 2020. godine epidemija je eskalirala širom NR Kine a zatim i u drugim zemljama svijeta. Vijesti o eskalaciji epidemije u NR Kini, zatim evropskim zemljama, prije svega Italija, Španija, Portugal, bile su zastrašujuće. Obzirom da je broj oboljelih veoma brzo rastao, zdravstvene ustanove su se suočavale sa problemom, za koji su sve manje imali adekvatan odgovor. Nedostajale su potrebne informacije kako se zaštititi od virusa, zabilježen je nedostatak zaštitne opreme, prije svega za medicinsko i drugo osoblje koji su bili u direktnom kontaktu sa zaraženim licima. Nedostajali su lijekovi i druga adekvatna medicinska oprema za liječenje oboljelih. Broj zaraženih i umrlih se širio takvom brzinom da su informacije i slike iz bolnica širom svijeta ledile krv u žilama proizvodeći osjećaj da je na pomolu katastrofa za koju nema rješenja.

Kako je zdravstvena situacija izmicala kontroli, a broj oboljelih i umrlih velikom brzinom rastao, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) je u martu 2020. godine proglasila pandemiju. Takvo stanje zahtijevalo je brza rješenja nacionalnih vlada, formiranje kriznih štabova za borbu protiv širenja pandemije, brzu i efikasnu reakciju, prije svega zdravstvenih ustanova, mobilizaciju ljudstva i svih raspoloživih sredstava za borbu protiv pandemije.

Obzirom da je pandemija veoma brzo zahvatila skoro cijeli svijet, te da su mjere za borbu protiv pandemije zahtijevale zatvaranje granica i ograničavanje kretanja, nužno je bilo obezbijediti sigurnost granica i slobodu kretanja u vrijeme pandemije. To je za bezbjedonosnu djelatnost predstavljalo izazov kako u vanrednim uslovima osigurati sigurnost granica i slobodu kretanja provodeći mjere vlada i kriznih štabova za borbu protiv pandemije, a istovremeno poštujući međunarodne konvencije i sporazume o slobodi i ljudskim pravima.

Ovaj magistarski rad na temu: Sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije Sars-Cov-2, sa naglaskom na Regionalni aspekt, ima za cilj prije svega istražiti rad sigurnosnih agencija i granične policije u vanrednim uslovima, uočiti probleme u radu i ponuditi odgovore čijom primjenom se može unaprijediti bezbjedonosna djelatnost.

Također, predmet istraživanja će biti koordinacija nadležnih institucija i organizacija čija je djelatnost strukovno vezana za borbu protiv pandemoje, sigurnost granica i slobodu kretanja, te sigurnost granica i sloboda kretanja u vanrednim uslovima.

2. TEORIJSKO – METODOLOŠKI PRISTUP RADA

2.1. Problem i predmet istraživanja

2.1.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja ovoga rada jeste sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom, odnosno, posmatrano iz šireg konteksta prelazak granica lica i roba u vrijeme specifičnih situacija izazvanih različitim okolnostima, bilo da se radi o elementarnim ili društvenim pojavama, s posebnim osvrtom na zemlje regiona.

Obzirom da je osnovni cilj bezbjedonosnoj djelatnosti onemogućavanje nelegalnog postupanja primjenom legalnih sredstava i postupaka¹, u ovom slučaju sigurnost granica i slobode kretanja za vrijeme vanrednog stanja izazvanog prirodnom nesrećom (pandemijom), te da su mjere koje su donosile nacionalne vlade i krizni štabovi zemalja radi zaštite zdravlja stanovništva i sprječavanje širenja pandemije obuhvatale zatvaranje granica i ograničavanje slobode kretanja, nužno je bilo obezbijediti sigurnost granica, što je predstavljalo izazov za cijeli sigurnosni sustav svake zemlje. Iako je pandemija globalni problem ovim radom posebnu pažnju posvetit ćemo zemljama regiona što je i naslov teme.

Sigurnosne agencije i granične policije zemalja regiona, neposredno prije pandemije suočavale su se sa migrantskom humanitarnom krizom izazvanom ratnim sukobima zemalja Bliskog istoka. Eskalacija migrantske krize na Balkanskoj ruti od 2015. godine je otežavala rad sigurnosnih agencija i granične policije zemalja regiona. Na osnovu raspoloživih obavještajnih informacija postojala je bojaznost da se među migrantima kretao određen broj militantata iz Azije i Bliskog istoka koji su predstavljali sigurnosnu prijetnju, što je sa aspekta sigurnosti predstavljalo dodatni izazov bezbjedonosnoj djelatnosti, odnosno sigurnosnim agencijama i graničnoj policiji zemalja regiona. Pored navedenog, dodatni problem u radu granične policije zemalja Zapadnog Balkana predstavljala je politička kriza i neriješeni međusobni odnosi zemalja Zapadnog Balkana.

Posmatrano na pandemiju kao globalni problem s aspekta humanosti, vremenskih okolnosti, pokreta ljudi zbog bezbjedonosne situacije (u ovom slučaju migranata iz ratom zahvaćenih zemalja), poštujući međunarodne rezolucije i sporazume o slobodi kretanja, odluke koje su donosile vlade i krizni štabovi za sprečavanje širenja pandemije, u mnogome su bile

¹ Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjedonosnoj djelatnosti, Termiz, 2014:14.

kontradiktorne, što je predstavljalo dodatni problem, prvenstveno sigurnosnim agencijama i graničnoj policiji u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom.

2.1.2. Predmet istraživanja

Pod pojmom istraživanja podrazumijevamo mnoge aktivnosti u raznim sferama društvenog života koji su usmjereni na sticanju i potvrđivanju saznanja o određenim pojavama i procesima.² Predmet ovog istraživanja u prvom redu jeste rad sigurnosnih agencija i granične policije, stručna i tehnička osposobljenost kadrova, uspostavljanje saradnje između sigurnosnih agencija i službi na regionalnom i globalnom nivou, koordinacija u radu, te blagovremena razmjena informacija radi efikasnog rada prvenstveno u vanrednim uslovima.

Kada su u pitanju krize izazvane društvenim pojavama i ratnim sukobima, u takvim okolnostima sigurnosni sustav država je unaprijed pripremljen da poduzima sigurnosne mjere zaštite granica, imovine i ljudi, dok su elementarne i prirodne nesreće najčešće iznenadne i veoma složene za pravovremenu reakciju u smislu sigurnosti ljudi i imovine. Radi obezbjeđenja većeg stepena sigurnosti potrebno je redovno raditi na stručnoj osposobljenosti kadrova, obuci, fizičkoj osposobljenosti i tehnološkoj opremljenosti pripadnika sigurnosnih agencija, s ciljem obezbjeđenja slobode kretanja i sigurnosti granica, imovine i ljudi.

Stoga je nužno metodologijom društvenih nauka utvrditi, kako unaprijediti bezbjedonosnu djelatnost i osigurati što veći stepen sigurnosti, kolektivne i individualne, prije svega u vanrednim situacijama, kao što je pandemija izazvana Sars-Cov-2 virusom.

2.2. Operacionalno određenje predmeta istraživanja³

Bitni činioci određenja istraživanja su:

- **Uslovi:** Pandemija izazvana Sars-Cov-2 virusom predstavlja osnovnu odrednicu za određenje ovog rada. S tim u vezi osnovni uslovi su pojava koronavirusa, eskalacija epidemije u pandemiju, formiranje kriznih štabova, poduzimanje mjera u borbi protiv pandemije, rad sigurnosnih agencija i granične policije u vanrednim uslovima, sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije.

² Metodologija društvenih nauka, Termiz, 2009:39;

³ Praktikum iz metodologije politikologije, Termiz, 2018:169-170;

- **Subjekti:** Pod subjektima istraživanja podrazumijevamo države, vlade, krizne štabove, agencije za sigurnost granica, granične policije, zdravstvene ustanove, lica i robe u pokretu.
- **Motivi, interesi i ciljevi:** Motivi istraživanja su nužno vezani za funkcionalnost bezbjedonosne djelatnosti u vanrednim uslovima, rad sigurnosnih agencija, sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije, mjere vlada i kriznih štabova, poštivanje međunarodnih konvencija i sporazuma o slobodi i ljudskim pravima.
- **Interesi istraživanja su** dali odgovore na pitanja iz motiva i interesa istraživanja, kako bi se adekvatnom pripremom granične policije i drugih sigurnosnih agencija obezbijedila sigurnost granica, društvene i privatne imovine i ljudi, te obezbijedili uslovi za siguran rad granične policije.
- **Ciljevi su** obezbijediti sigurnost uposlenika - fizičku i zdravstvenu, stručno osposobljen kadar, koordinaciju između agencija i policijskih službi, radi obezbjeđenja sigurnosti granica i slobode kretanja u vanrednim uslovima.
- **Aktivnosti:** Aktivnosti proizilaze iz kreiranja strateškog plana nacionalnih vlada u borbi protiv pandemije, utvrđivanje mjera i donošenje odluka kriznih štabova čijom primjenom će se ostvariti najbolji rezultati, osigurati brzu primjenu odluka, zaštitu uposlenika prilikom obavljanja poslova iz svoje nadležnosti.
- **Metode i sredstva:** Metode istraživanja zasnivaju se na saznanjima nučno-istraživačkog iskustva po metodologiji društvenih nauka uz naglasak da su naučna istraživanja u toku zato što je pandemija i dalje prisutna.
- **Efekti:** Uočavanje propusta u radu sigurnosnih agencija i otklanjanje istih, uspostavljanje koordinacije između različitih agencija i organizacija u cilju postizanja boljih rezultata, osigurati sigurnost građana i imovine uz poštivanje mjera, zakonskih propisa i elementarnih ljudskih prava i sloboda.

2.3. Sistem hipoteza

2.3.1. Generalna hipoteza istraživanja

U krizama izazvanim bilo prirodnim nepogodama ili društvenim pojavama, konfliktima i ratovima, poseban izazov bezbjedonosne djelatnosti predstavlja: kako obezbijediti sigurnost države, građana i imovine, sigurnost granica i slobodu kretanja u vanrednim uslovima, u ovom slučaju u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom, uz poštivanje međunarodnih konvencija i zakona o ljudskim pravima i sporazumima o slobodi kretanja.

2.3.2. Posebne hipoteze istraživanja

1. *Mjesto i način pojave virusa, širenje epidemije, rad zdravstvenih ustanova na suzbijanju pandemije:* Brzom reakcijom naučnika i zdravstvenih institucija identifikovan je Sars-Cov-2 virus, utvrđene mjere u borbi protiv epidemije i način liječenja oboljelih;
2. *Eskalacija epidemije izvan NR Kine i proglašenje pandemije:* Obzirom da se koronavirus brzo širio i da je epidemija zahvatila veliki broj zemalja, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO)⁴, je 11. marta 2020. godine proglasila pandemiju čime su se stekli uslovi za globalnu borbu protiv pandemije;
3. *Agencije za sigurnost, na prvom mjestu sigurnost granica – granična policija:* Poseban rezultat na regionalnom nivou ostvarile su agencije iz bezbjedonosne djelatnosti, prije svega granična policija, koordiniranim radom i razmjenom informacija radi obezbjeđenja sigurnosti granica i slobode kretanja u vrijeme pandemije;
4. *Kako obezbijediti sigurnost granica i slobodu kretanja u vrijeme pandemije:* Zbog nepoznanica o virusu, njegovom prenošenju, nedostatka zaštitne opreme, dodatno je otežan rad pripadnika agencija za sigurnost granica.

2.3.3. Indikatori

Pandemija je nastala 2020. godine, a još je aktivna. Ne postoji dovoljno stručne literature i udžbenika o virusu, liječenju i prevenciji. Koristeći elektronski razvoj i razmjenu informacija dostupni su zbornici radova instituta, naučnika, zdravstvenih ustanova, novinski članci, online paneli i diskusije eksperata, izvještaji kriznih štabova i agencija za sigurnost granica.

2.4. Naučni i društveni ciljevi istraživanja

2.4.1. Naučni ciljevi

U skladu sa metodologijom društvenih nauka, odnosno metodologijom naučnih istraživanja nužno je istražiti pojavu pandemije radi sticanja saznanja koja će dati odgovore na pitanje: kako odgovoriti na ovaj i sve druge sigurnosne izazove u vanrednim uslovima izazvanim elementarnim ili drugim nepogodama u narednom periodu.

Obzirom na pojavu virusa, njegov nastanak, razvoj i brzinu širenja u vrijeme svjetske političke i bezbjedonosne krize, vojnim sukobima na Bliskom istoku, humanitarnom migrantskom krizom, političkom krizom na Balkanu, cilj je ponuditi relevantno rješenje kako unaprijediti rad

⁴ <https://www.who.int;>

sigurnosnih agencija u vanrednim uslovima. Naučno istraživanje trebalo bi dati identifikovati nedostatke i ponuditi rješenja kojima će se osigurati sigurnost granica i sloboda kretanja u vanrednim uslovima, bez obzira čime su uzrokovane.

2.4.2. Društveni ciljevi

Društveni cilj naučnog istraživanja trebao bi prije svega ponuditi rješenja koja će poslužiti društvenoj zajednici da se adekvatno suoče sa izazovima kao što je pandemija, posljedicama, i svakako ispravnim djelovanjem, te unaprjeđenjem kulture življenja smanjiti ili otkloniti uzroke koji dovode do razvoja virusa, zaraze ili bilo koje druge društvene pojave koja u konačnici može eskalirati s nesagledivim posljedicama, kao što je slučaj sa pandemijom izazvanom Sars-Cov-2 virusom.

Obzirom da je tema rada Sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije: Regionalni aspekti, društveni cilj je, pored ostalog, istražiti i ukazati na probleme prilikom prelaska granica u vrijeme pandemije, ograničenom slobodom kretanja, poduzimanjem mjera zaštite-samozaštite i sigurnosti, u skladu sa mjerama kriznih štabova za upravljanje pandemijom, vodeći računa o sigurnosti granica i slobodi kretanja.

2.5. Naučni pristup i metode istraživanja

2.5.1. Vrste i tip istraživanja

Predmet istraživanja ovoga rada jeste sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom sa posebnim osvrtom na regionalni aspekt, odnosno Zapadni Balkan. Obzirom da je u pitanju istraživanje društvene prirode ovo istraživanje je prije svega empirijsko, zatim teorijsko, jer se oslanja na saznanja nastala u vrijeme pandemije i tokom izrade magistarskog rada, obzirom da pandemija još traje. Statistički podaci kriznih štabova, broj oboljelih i umrlih, izvještaji granične policije o sigurnosti granica i slobodi kretanja lica i roba određuju ovaj tip istraživanja.

2.5.2. Metode pribavljanja podataka

Od metoda pribavljanja podataka koristit će se metoda analize izvještaja kriznih štabova, zdravstvenih institucija, granične policije, analiza sadržaja dokumenata i drugih relevantnih izvora.

Ova metoda, kao jedna od glavnih metoda pribavljanja podataka u društvenim naukama će nam u konačnici pomoći da analiziramo, otkrijemo i definišemo potrebne informacije i podatke. Teorijsko - metodološki pravac pristupu istraživanja teme primijenjen je integralno - sintetički pristup gdje se ne favorizuje posebno niti jedan metodološki pravac, što predstavlja jedan opšti pogled na temu istraživanja.

2.5.2.1. Opštenaučne metode

Od opštenaučnih metoda koristit ćemo hipotetičko - deduktivnu metodu, koja će biti primijenjena zbog široko prihvaćenih iskustvenih stavova o obimu i posljedicama koji su nastali i svakako samoorganizovanosti građana u davanju doprinosa unaprjeđenju sistema zdravstvene zaštite ali i svih drugih segmenata u postizanju cilja zaštite i sigurnosti u nastalim uslovima izazvanim koronavirusom i pandemijom.

2.5.2.2. Ostale metode

Od ostalih metoda u ovom istraživanju primjenjivat ćemo sve ostale metode jer one čine neizbježnu osnovu drugih metoda radi postizanja potrebnih naučnih zaključaka, iako neće biti sve primjenjivane u istoj mjeri i na isti način. Također, koristit će se veliki broj podataka zdravstvenih organizacija, kriznih štabova, podataka sigurnosnih agencija i svakako graničnih policija, kako bi u konačnici naučnim istraživanjem utvrdili najbolje metode u radu granične policije radi osiguranja sigurnosti granica i omogućili slobodu kretanja u vanrednim uslovima.

Od opštenaučnih metoda primjenjivat ćemo hipotetičko-deduktivnu i statističku metodu.

Hipotetičko-deduktivna metoda iz razloga što je postulirana na selektivnom i provjeravanom, potvrđenom društvenom iskustvu, u ovom slučaju masovne pojave zaraze koronavirusom gdje je selektivnim pristupom stručnjaka istraživani virus, njegov razvoj i prenošenje s ciljem utvrđivanja mjera zaštite i sprječavanja prenošenja.

Statistička metoda, jer se radi o relevantnoj metodi za istraživanje masovnih pojava zaraza koronavirusom je zapravo najmasovnija pojava novog doba.

Od metoda prikupljanja podataka primijenit će se metod ispitivanja, analize i metod po uzorku.

2.5.3. Izvori podataka

Za izradu ovoga rada korišteni su svi raspoloživi izvori za prikupljanje relevantnih podataka. Na prvom mjestu zvanični izvještaji vlada i kriznih štabova, zatim informacije iz sredstava informisanja, medijski članci, potom izvještaji zdravstvenih ustanova i bolnica, i u konačnici informacije agencija za sigurnost granica i granične pšolicije zemalja Zapadnog Balkana, s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu.

2.6. Osnovni pojmovni i njihovo značenje

U cilju otklanjanja mogućeg nerazumijevanja nekih pojmova potrebno ih je kategorisati i pojasniti radi njenog potpunog shvatanja. S tim u vezi definisat ćemo pojmove koji zahtijevaju njihova pojašnjenja i značenja.

- **Sigurnost je** pojam veoma širokog značenja. Podrazumijeva općenito stepen zaštićenosti. U državnom smislu sigurnost podrazumijeva stepen zaštite države, imovine i ljudi od ugroženosti iznutra i sa vana (obrazloženje pojma u smislu naslova teme).
- **Granica je** linija razdvajanja područja, teritorije dviju država koja pada okomito na tlo ili vodenu površinu, odnosno razdvaja linijom dvije države u zraku, na tlu i vodi, odnosno ispod površine vode i tla.
- **Epidemija se** može definisati kao iznenadno, naglo povećanje neke infekcije, zarazne bolesti u ljudskoj populaciji, na ograničenom prostoru koja je lako prenosiva.
- **COVID-19 je** virusna je bolest uzrokovana novim koronavirusom Sars-Cov-2.
- **Pandemija je** iznenadno povećanje neke zarazne bolesti u ljudskoj populaciji na regionalnom ili svjetskom nivou kada je istom zahvaćen veliki broj zemalja, kao što je slučaj sa infekcijom izazvanom Sars-Cov-2 virusom.
- **SZO (eng. WHO) je** Svjetska zdravstvena organizacija Ujedinjenih naroda koja djeluje kao koordinirajuće tijelo međunarodnog javnog zdravstva.
- **Koordinacija je** zajedničko plansko i usklađeno djelovanje ili zajednička aktivnost više aktera (pojedinaca ili organizacija), radi efikasnog obavljanja i ostvarivanja utvrđenih ciljeva.
- **Migrantsa kriza je** masovni pokret velikog broja stanovnika zemalja Biliskog istoka zahvaćenih ratnim sukobima od 2015. godine, njihovo kretanje na balkanskoj ruti prema zapadnim zemljama. Zbog zatvaranja granica zemalja zapada, migranti su se privremeno zadržali na prostoru Bosne i Hercegovine i drugim zemljama Zapadnog balkana. Ova pojava

praćena je nelegalnim prelaskom granica, što je pojavom pandemije predstavljalo dodatni problem i usložnjavalo rad granične policije i ugrožavalo sigurnost granica zemalja Zapadnog balkana.

- **Zapadni Balkan je** pojam koji se koristi od početka 21. vijeka, koji označava geografsku odrednicu zemlja jugoistočne Evrope koje nisu članice Evropske unije (EU). Zapadni Balkan čine: Srbija, S. Makedonija, Albanija, Kosovo, Crna Gora i Bosna i Hercegovina.
- **Evropska unija (skraćeno EU)⁵ je** jedinstvena međuvladina i nadnacionalna ekonomska i politička zajednica europskih država, nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije evropskih zemalja koji je započeo 1951. godine.⁶
- **Evropska ekonomska zajednica (EEZ)⁷ je** organizacija uspostavljena 1950. godine između: Belgije, Francuske, Zapadne Njemačke, Italije, Luksemburga i Holandije, s ciljem uspostavljanja zajedničkog ekonomskog tržišta, koja bi vodila njihovoj političkoj uniji.
- **Granična policija je** državna agencija za kontrolu i sigurnost granica.
- **Graničar (granični policajac) je** stručno osposobljeno lice za obavljanje specijaliziranih poslova u skladu sa zakonom i drugim normativnim aktima radi zaštite državne granice.
- **Krizni štab je** državni organ sa posebnim ovlaštenjima imenovan od strane vlade ili druge nadležne institucije da rukovodi i upravlja svim aktivnostima iz svoje nadležnosti radi zaštite stanovništva i imovine, i otklanjanja opasnosti zbog koje je formiran krizni štab.

2.7. Vremenski okvir prikupljanja podataka

Na osnovu činjenice da se epidemija pojavila u decembru 2019. godine, da je pandemija proglašena u martu 2020. godine, vremenski okvir prikupljanja podataka odnosi se na period decembar 2019 – mart 2022. godine. Kada je u pitanju dio istraživanja koji se odnosi na Regionalni aspekt i Zapadni Balkan, nužno je istaći da je istraživanje obuhvatilo i aktuelnu migrantsku krizu, te je u tom segmentu istraživanje prošireno i na vremenski okvir od 2015. godine. Razlog proširenja vremenskog okvira odnosi se isključivo na problematiku sigurnosti granica i slobodu kretanja migranata na Balkanskoj ruti i sigurnosnu krizu koja dodatno usložnjava rad bezbjedonosnih agencija i graničnih policija regiona u navedenim uslovima.

⁵ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history_hr;

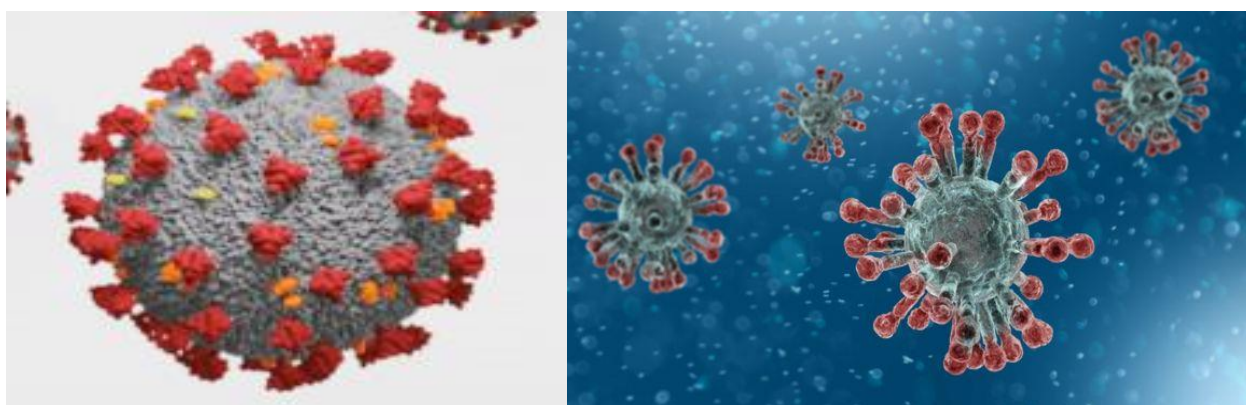
⁶ https://sh.wikipedia.org/wiki/Evropska_unija;

⁷ https://bs.wikipedia.org/wiki/Evropska_ekonomska_zajednica;

3. NASTANAK PANDEMIJE I MJERE U BORBI PROTIV ŠIRENJA BOLESTI

3.1. Nastanak i eskalacija pandemije

Koronavirusi su virusi životinjskog porijekla koji se mogu prenijeti na ljude. Poznati su virusi životinjskog porijekla kravlje i ptičije gripe te neke vrste mačijih virusa, ali najčešće se kao rezervoar tih virusa smatraju šišmiši, za koje se smatra da su regeneratori divljeg soja koronavirusa. Naučnim istraživanjima utvrđeno je da je Sars-Cov-2 virus 96% identičan genom koronavirusa šišmiša, što implicira da je rezervoar ovog virusa upravo tog porijekla.⁸

Slika 1 i 2: Sars-Cov-2 virus koji je uzrokovao pandemiju.

U kineskom gradu Wuhanu krajem 2019. godine došlo je do prijenosa ovog virusa iz nepoznatog rezervoara na čovjeka. Pretpostavlja se da bi kineske tržnice u Wuhanu mogle biti inkubatori infekcije. U početku bilo je dosta nepoznanica o virusu, nije bilo poznato može li se prenositi sa jedne na drugu osobu. Nakon što su počeli obolijevati zdravstveni radnici koji su bili u kontaktu sa zaraženim pacijentima, postalo je jasno da se virus lako prenosi sa jedne na drugu osobu. Progresivnim širenjem virusa s čovjeka na čovjeka razvila se epidemija koja je na prvi pogled ličila na sezonsku gripu. Nakon eskalacije epidemije u Wuhanu bolest se veoma brzo proširila i u drugim dijelovima NR Kine, a potom i u brojne zemlje širom svijeta. Pojavom epidemije u Evropi najveći broj zaraženih zabilježen je u Italiji, ali se velikom brzinom epidemija širila i u drugim zemljama: Španija, Portugal, Austrija, Njemačka...

⁸ <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2021/03/15/977527808/who-points-to-wildlife-farms-in-southwest-china-as-likely-source-of-pandemic?t=1616302540855>;

Nakon eskalacije epidemije u mnogim zemljama svijeta, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) je 11. marta 2020. godine proglasila pandemiju.⁹ Takvo stanje zahtijevalo je brza rješenja nacionalnih vlada, formiranje kriznih štabova, brzu i efikasnu reakciju prije svega zdravstvenih ustanova, mobilizaciju ljudstva i svih raspoloživih sredstava za

Slika 3: Bolničko liječenje oboljelih.

borbu protiv pandemije. Također, formiran je krizni štab SZO koji je od proglašenja pandemije bio u stalnom zasijedanju. Informacije o broju zaraženih i smrtnih slučajeva strahovitom brzinom je rastao a zdravstvene ustanove suočavale su se sa nedostatkom stručnog medicinskog osoblja, smještajnih kapaciteta, lijekova i opreme, za pružanje adekvatne ljekarske pomoći oboljelima.

3.2. Poduzimanje mjera država u borbi protiv pandemije

3.2.1. Liječenje od Sars-Cov-2 koronavirusa

Nakon saznanja da se virus prenosi sa jedne na drugu osobu, da je veoma lak i jednostavan način prenošenja virusa, nužno je bilo obezbijediti adekvatnu zaštitnu opremu, prije svega medicinskom osoblju koje je u direktnom kontaktu sa oboljelima, a potom i svim drugim licima koji su bili u direktnom ili neposrednom kontaktu sa oboljelima, kako bi se obezbijedio minimum uslova za siguran rad prilikom pružanja ljekarske pomoći oboljelima.

Veliki problem predstavljao je nedovoljan broj bolničkih kapaciteta za oboljele usred čega su se neki od objekata, čija primarna namjena nije bila za te namjene, kao što su sportske dvorane, pretvarane u bolničke centre, s ciljem da se pruži potrebna ljekarska pomoć oboljelima čiji je broj velikom brzinom rastao zbog čega su vlasti bile primorane da poduzimaju ovakve korake. Pored toga, evidentan je nedostatak lijekova i druge medicinske opreme za liječenje što je dodatno predstavljalo problem, što se u konačnici odrazilo na veću smrtnost oboljelih.

⁹ <https://www.koronavirus.hr/cinjenice-o-koronavirusu/kronologija-razvoja-epidemije/59>;

Uz navedene probleme, bolnice su se suočavale sa nedostatkom ljekarskog i medicinskog osoblja, što je dodatno usložnjavalo već teško stanje. U nekim zemljama nastao je kolaps zdravstvenog sistema, a ishod je bio koban po oboljele.

Slika 4: Bolnički smještaj u sportskoj dvorani.

Mnoge svjetske laboratorije i naučnici tragali su za vakcinom protiv koronavirusa. U rekordnom roku otkrivena je vakcina u nekoliko zemalja.

Zajedničkim radom naučnika iz SAD i Njemačke otkrivena je vakcina Pfizer-BioNTech, dok su američki stručnjaci razvili i vakcinu Moderna i Janssen (Johnson & Johnson). U

Engleskoj razvijena je vakcina AstraZeneca-Oxford. Takođe, u Rusiji je proizvedena vakcina Sputnik V, a u NR Kini, zemlji odakle se pojavio Sars-Cov-2 virus, razvijena je vakcina Sinopharm.¹⁰

Neke od vakcina kao što su Pfizer, AstraZeneca i Moderna, koje su prošle fazu kliničkih studija i regulatornih agencija za kontrolu lijekova odobrene su u EU, SAD, Engleskoj i Kanadi. Vakcine koje je odobrila SZO ali još nisu odobrene u EU su pretežno vakcine proizvedene u Rusiji i Kini. Otkrivanje vakcina protiv koronavirusa značilo je isto kao svjetlo na kraju tunela. Svijet je u apokaliptičkom stanju konačno ugledao izlaz iz pakla izazvanog koronavirusom. Distribucija vakcina se odvijala preko nekoliko sistema kojim je rukovala SZO. Vakcine iz Rusije i Kine nisu bile tretirane na isti način kao vakcine odobrene u EU te je njihova pojava u zemljama regiona bila rezultat dobrih odnosa zemalja Srbije i Turske sa Rusijom i Kinom. Tim kanalom ove vakcine su u ranoj fazi dospjele i u BiH, odnosno u entitetu RS.¹¹

3.2.2. Prevencija

Nakon naučnih saznanja o Sars-Cov-2 virusu, načina prenošenja i širenja zaraze, te utvrđivanja adekvatnih lijekova i medicinske opreme za liječenje oboljelih, uporedo s tim aktivnostima

¹⁰ <https://vakcine.ba/wp-content/uploads/2021/02/Pfizer-BioNTech-3.png>;

¹¹ <https://vakcine.ba/covid-19-i-vakcinacija/vakcine-protiv-covid-19-tipovi-ovih-vakcina-koji-su-trenutno-dostupni/>;

poduzimane su mjere zaštite, s posebnim naglaskom na samozaštitu pojedinaca od koronavirusa. Preventivne mjere podrazumijevale su održavanje lične higijene, često pranje ruku, izbjegavanje diranja lica rukama, korištenje zaštitne opreme i maski, održavanje socijalne distance, izbjegavanje boravka u zatvorenim prostorima, okupljanje većeg broja osoba na jednom mjestu. Pored ovih mjera u slučaju bilo kakvih simptoma koji bi ukazivali na moguću zaraženost koronavirusom nužno je bilo izolovati se i tako zaštititi druge osobe od moguće infekcije. Za osobe u tranzitu formirani su prihvatni centri za izolaciju.¹² U zemljama gdje je bila razvijena Služba civilne zaštite neke od ovih mjera su odmah primjenjivane što je svakako bilo od iznimne važnosti u borbi protiv pandemije. Pojavom prvih vakcina protiv Sars-Cov-2 virusa sve zdravstvene ustanove, liječnici i znanstvenici poduzimali su sve mjere da se stanovništvo vakciniše u što većem broju te sticanjem kolektivnog imuniteta smanji opasnost od korone ili skroz eliminiše.

3.3. Pandemije izazvane zaraznim bolestima prije pandemije Sars-Cov-2

Zarazne bolesti su prisutne u čovječanstvu još u vrijeme prvobitne civilizacije. Ljudi su još iz najstarijih vremena stalno bili u pokretu sakupljajući plodove za ishranu. Prelaskom na obradu zemlje za proizvodnju hrane počele su se osnivati prve trajne zajednice, što je na osnovu načina življenja predstavljalo inkubator razvoja masovnih zaraznih bolesti.

Razvojem civilizacije, nastankom gradova i trgovine ljudi su bili sve više u pokretu, što je povećavalo mogućnost za nastanak epidemija. U borbi za hranom i drugim proizvodnim i prirodnim dobrima nerijetko dolazi do sukoba i ratova, što dodatno povećava mogućnost nastanka i širenja epidemije. Zbog nedovoljnih naučnih informacija epidemije toga doba su smatrane „djelo Boga“, kako bi kaznili ljude.

Dakle, od kada postoji čovječanstvo epidemije su sastvani dio življenja na zemlji. Broj umrlih ljudi od pandemije nemjerljiv je ni sa čim drugim uključujući sve ratove. „Bojazan od apokaliptičnog kraja svijeta – izazvana zaraznim bolestima mnogo je intenzivnija nego od novog „Armagedona“, kao posljedica nuklearnog rata. ili naših pojedinačnih strahova od smrti“.¹³

¹² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/be/Why_Social_Distancing_Matters-The_Math-%28Coronavirus%2C_Covid-19%29.svg;

¹³ Dragan Štavljanjin „Epidemije od Troje i španske groznice do korona virusa“;

Poznate su mnoge pandemije iz prošlosti. Najstarija pandemija koja je zabilježena jeste „Tukididova kuga“ nastala u Atini u V. vijeku prije nove ere. Ovu pandemiju opisao je historičar Tukidid, koji je i prebolovao, zbog čega je dobila naziv po njemu. Po informacijama sajta „History“, od ove pandemije umrlo je dvije trećine stanovništva.¹⁴

Slika 5: „Kuga u Atini“, Michiel Sweerts.

Također, poznate su pandemije „Antoninijeva kuga“ izazvana malim boginjama, zatim „Justinijanova kuga“, koja se prvo pojavila u Egiptu a koja se prenijela dalje preko Palestine i Mediterana do Firence.

Najopasnija pandemija sa nesrazmjernim posljedicama pojavila se 1347. godine, pod nazivom „Bubonska kuga“ ili Crna smrt. Po navodima profesora Ole Benedictowa od ove pandemije umrlo je više od 50 miliona ljudi. Pojavila se u Aziji, odakle je vojnim osvajanjima prenijeta u Evropu. Stravične scene bolesti i smrti opisao je Đovani Bokačo u knjizi „Dekameron“ 1348. godine. Zahvaćene pandemijom Engleska i Francuska su u „Stogodišnjem ratu“ između ove dvije zemlje, zaključili primirje.

Poznate su i druge pandemije ka što su „Druga bubonska kuga“ 1665. godine u Londonu, od koje je umrlo oko 20 % stanovništva, zatim prva od 7 pandemija kolere koja se pojavila u Rusiji 1817. godine, od koje je u Rusiji umrlo više od milion ljudi. Pandemija se proširila u Indiju, zatim Španiju, Afriku, Indoneziju, Kinu, Japan, Italiju, Njemačku, SAD... Od ove kuge, smatra

¹⁴ <https://www.slobodnaevropa.org/a/historija-bolesti-zaraza-pandemija-kuga-kolera-grip/30478110.html>;

se da je umrlo oko dva miliona ljudi. Važno je naznačiti da je otkrivena vakcina protiv kolere 1885. godine, ali se epidemija pojavljivala još nekoliko puta.

1889. godine u ruskom Sibiru i Kazahstanu pojavila se epidemija pod nazivom „Ruski grip“ koja se proširila na Moskvu a potom na Evropu, zatim Sjevernu Ameriku, Afriku od koje je umrlo oko 360.000 ljudi.

XX vijek se smatra dobom naučnog i tehnološkog razvoja, vremenom u kojem su razvijeni mnogi naučni instituti iz raznih oblasti. Razvoj medicine i farmacije doprinio je otkrivanju vakcina i drugih lijekova za liječenje oboljelih, prije svega oboljelih od virusa i zaraznih bolesti koje izazivaju epidemije i pandemije.

Ipak, sve to nije spriječilo pojavu epidemija i eskalaciju u pandemije. Krajem Prvog svjetskog rata eskalirala je pandemija pod nazivom „Španska groznica“, od koje je širom svijeta umrlo preko 50 miliona ljudi. Naučnici smatraju da je pandemija izazvana virusom H1N1 koji je životinjskog porijekla.¹⁵

Slika 6: Španska groznica 1918. godine.

Ova pandemija se pojavila u NR Kini, a potom je prenesena u Kanadu i Evropu. Pandemija je nazvana španskom zbog ratne neutralnosti Španije u ratu, u kojoj su mediji izvještavali o pandemiji, dok su druge zemlje ograničile informacije, strahujući da bi takve informacije negativno uticale na moral stanovništva. Pencilin za liječenje oboljelih otkriven je 1928. godine.

1957. godine u kineskom gradu Honk Kongu pojavio se „Azijski grip“. Pandemija je iz Kine prenesena u SAD i Englesku. Od ove pandemije smatra se da je umrlo oko 1,1 milion ljudi. Eskalacija pandemije je zaustavljena otkrivanjem vakcine.

¹⁵ <https://radiokameleon.ba/2020/03/11/epidemije-od-troje-i-spanske-groznice-do-korona-virusa;>

1968. godine, pojavila se pandemija u Kini poznata kao „Hongkongški grip“ koju je proizveo H3N2 virus od kojeg je umrlo oko milion ljudi.

XI vijek su obilježile epidemije izazvane „SARS“ virusom koji se pojavio 2002. godine u Kini, zatim pandemija „Ptičije gripe“ izazvana virusom H5N1, koja se pojavila 2003-2007. godine također u NR Kini, te epidemija „Svinjski grip“ izazvana virusom H1N1, koji se prvi put pojavio u SAD i ubrzo proširio po svijetu.

Nakon ovih epidemija 2012. godine u Saudijskoj Arabiji registrirana je epidemija „MERS-Cov“ a 2013-16. godine „EBOLA“, koja se pojavila u Gvineji, Sijera Leonu i Liberiji.

Brzom reakcijom naučnika za većinu ovih virusa otkrivene su vakcine i lijekovi što je spriječilo eskalaciju u pandemije širokih srazmjera.

Pojava epidemije izazvane Sars-Cov-2 virusom zahvatila je skoro cijeli svijet, širila se strahovitom brzinom sa velikim smrtnim ishodom, zbog čega je eskalirala u pandemiju sa nesagledivim posljedicama.

4. SIGURNOST GRANICA I SLOBODA KRETANJA U VRIJEME PANDEMIJE IZAZVANE Sars-Cov-2 VIRUSOM – REGIONALNI ASPEKTI

Nakon što je Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) 11. marta 2020. godine proglasila pandemiju izazvanu Sars-Cov-2 virusom, vidjevši stravične slike iz NR Kine, a zatim i drugih zemalja zahvaćenih pandemijom, sve zemlje svijeta poduzimale su mjere za zaštitu od pandemije, odnosno, zaštitu zdravlja svoga stanovništva.

I zemlje Balkana su poduzimale mjere zaštite od pandemije. Vlade zemalja regiona su proglašavale vanredno stanje izazvano pandemijom, osnivale su krizne štabove za borbu protiv pandemije, a pojavom prvih oboljelih poduzimane su sve mjere za zaštitu i spašavanje stanovništva od epidemije izazvane koronavirusom. Obzirom da su prvi oboljeli najčešće bila lica koji su neposredno boravili u nekoj od zemalja zahvaćenih epidemijom ili su bili u kontaktu sa takvim osobama, prve radikalne mjere kriznih štabova bile je zatvaranje granica i zabrana kretanja. Takve mjere predstavljale su izazov za sigurnosne agencije, prije svega graničnu policiju da u novonastalim uslovima obezbijede uslove za siguran rad i svakako osiguraju sigurnost granica. Za rad pripadnika sigurnosnih agencija i granične policije u veoma složenim uslovima nastalim pandemijom nužno je bilo obezbijediti adekvatnu zaštitnu opremu, ali i relevantne informacije o koronavirusu, kako bi se osigurali minimalni uslovi za rad službenika granične policije i drugih lica za rad u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom.

Kao i u drugim zemljama svijeta bilo je jasno da će i zemlje Balkana biti zahvaćene pandemijom. Već u prvim danima marta 2020. godine skoro u svim zemljama regiona zdravstvene ustanove evidentiraju prve pacijente sa simptomima koji indiciraju na KOVID-19, dok se ubrzo i zvanično potvrđuju prvi zaraženi, što ukazuje da će se prethodne sumnje vrlo brzo obistiniti.

Usljed humanitarne krize izazvane migrantskom krizom na Balkanskoj ruti i velikog broja migranata u pokretu, zemlje regiona su se suočile sa pandemijom u veoma teškim uslovima. U takvim uslovima, kada je evidentan veliki broj lica u pokretu, nelegalnog prelaska granica, nedostatka smještajnih kapaciteta, hrane, odjeće, sredstava za higijenu za migrante, mjere vlada za zatvaranje granica i zabrane slobode kretanja, iako su bile nužne, predstavljale su dodatni problem graničnoj policiji zemljama regiona u vrijeme pandemije.

Pored problema sa migrantskom krizom dodatni problem zemalja regiona predstavljala je politička kriza izazvana mnogim neriješenim pitanjima nakon raspada Jugoslavije i međusobim konfliktima 90-tih.

4.1. Formiranje kriznih štabova

Nakon što je postalo jasno da će epidemija prouzrokovati velike posljedice i nakon što je SZO 11. marta 2020. godine proglasila pandemiju, većina zemalja je proglasila vanredno stanje, zatim su formirani krizni štabovi za borbu protiv pandemije i zaštite ljudskih života.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj 17.03.2020. godine usvaja odluku br. 15/20, o proglašenju nastanka stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Bosne i Hercegovine. Članom 2. iste odluke Vijeće ministara BiH aktivira Koordinaciono tijelo Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini.¹⁶ Uporedo sa aktivnostima koje su poduzimale sve zemlje svijeta, 10. marta 2020. godine održana je videokonferencija Vijeća evrope na kojoj je iskazano suosjećanje sa Italijom, u kojoj je pandemija eskalirala do srazmjera kolapsa zdravstvenog sustava, na kojoj su razmijenjene informacije i usvojena četiri prioriteta zajedničkog djelovanja i to:

I. Suzbijanje širenja virusa

Države članice Evropske unije (EU), su se usaglasile da je zdravlje građana glavni prioritet, da se mjere trebaju zasnivati na medicinskim savjetima i naučnim saznanjima, da mjere budu srazmjerne i sa što manje posljedica koje proizilaze iz utvrđenih mjera kriznih štabova. Također, zaključeno je da se pomoću mehanizama za koordinaciju redovno razmjenjuju sve relevantne informacije.

II. Snadbijevanje medicinskom opremom

Utvrđeno je da se preko Komisije utvrde potrebe medicinske opreme i da se spriječi nestašica. Komisija će ostvariti saradnju sa industrijom i provoditi zajedničke nabavke medicinske opreme kroz sistem Civilne zaštite. Poptrebno je osigurati da unutarne tržište funkcioniše pravilno uz otklanjanje neopravdanih prepreka tokom nabavke, s posebnom pažnjom na nabavku zaštitnih maski i respiratora.

¹⁶ [https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=32585&langTag=bs-BA;](https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=32585&langTag=bs-BA)

III. Unaprjeđenje istraživanja

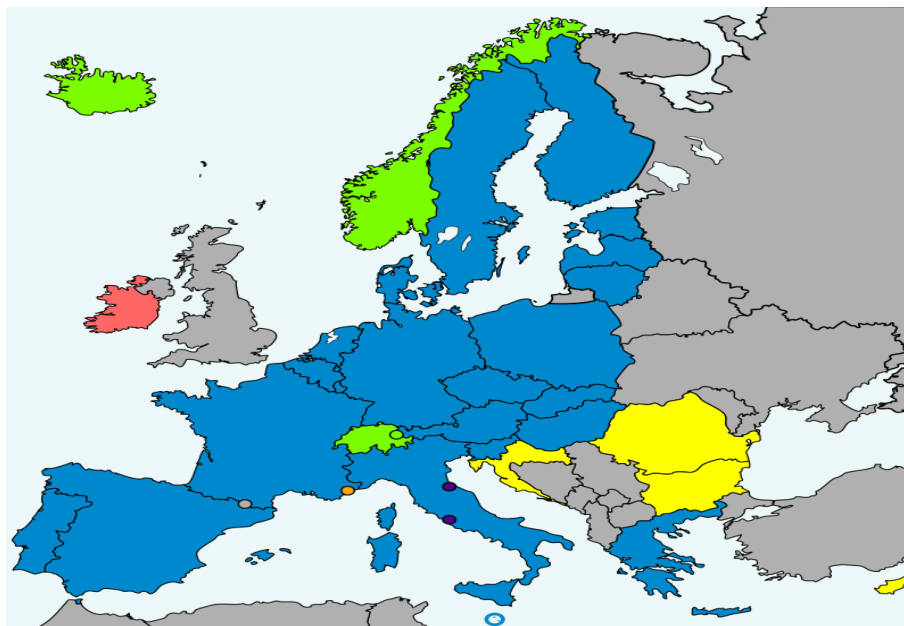
Podstaci unaprjeđenje istraživanja s posebnim osvrtom na vakcine. Države članice su istakle važnost većeg angažmana u području istraživanja. Vezano s tim Komisija Evropskog vijeća je već izdvojila 140 miliona eura za te projekte.

IV. Otklanjanje socioekonomskih posljedica

Članice Evropske unije su se usaglasile da iskoriste sve potrebne instrumente u ublažavanju posljedica i borbi protiv pandemije. Posebna pažnja posvetit će se podršci malim i srednjim preduzećima radi njihove likvidnosti i njihovim zaposlenicima. Neophodna je fleksibilna primjena EU pravila, posebno u pogledu državne podrške.¹⁷

4.2. Poštivanje Schengenskog sporazuma

Schengenski sporazum zaključen je dana 14. juna 1985. godine u Luksemburškom gradu Schengenu o slobodi kretanja državljana država članica Evropske unije (EU), bez pasoša i granične kontrole. Zbog ujedinjenja Njemačke sporazum je stupio na snagu 26. marta 1995. godine. Amserdamskim ugovorom koji je stupio na snagu 1999. godine Schengenski sporazum je integriran u zakonodavstvo Evropske unije.

Slika 7: Zemlje Schengenskog sporazuma.

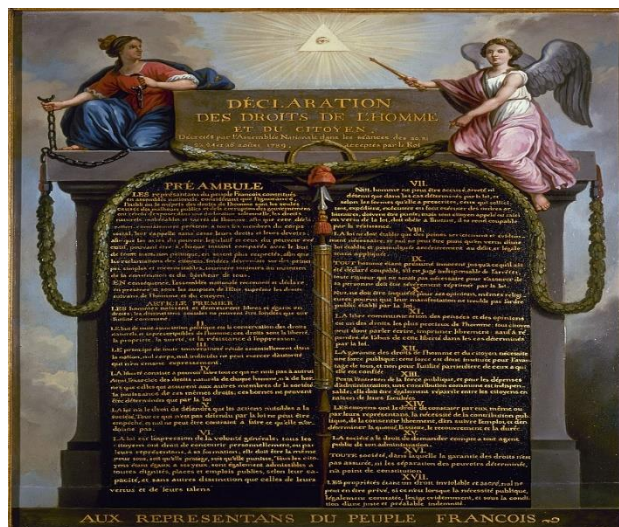
¹⁷ [https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/;](https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/)

Slobodno kretanje ljudi predstavljalo je osnov prvobitnog Rimskog ugovora. Isto tako i sporazum Evropske ekonomske zajednice (EEZ), koja je preteća današnje Evropske unije (EU), podrazumijevao je slobodu putovanja državljana članica iz jedne u drugu zemlju.¹⁸

Nakon saznanja da se Sars-Cov-2 virus prenosi sa jedne na drugu osobu, robnom razmjenom i na drugi posredan i neposredan način, odluke kriznih štabova o zatvaranju granica i zabrani kretanja bile je u suprotnosti sa Schengenskim sporazumom. Zapravo, proglašenjem pandemije i mjera koje su poduzimane s ciljem zaštite ljudi privremeno su suspendirani mnogi međunarodni sporazumi uključujući i Schengenski sporazum. Iako je deklaracijom o osnovnim ljudskim pravima i drugim međunarodnim konvencijama, sporazumima i zakonima, među njima i Schengenskim sporazumom, te nacionalnim zakonima svih demokratski uređenih država, sloboda kretanja zagaranirana, u uslovima kada se radi o općem, nadnacionalnom društvenom interesu, kada je ugrožena sigurnost građana kao što je slučaj sa zdravstvenom sigurnošću izazvanom pandemijom, iako su ugrožena lična, pojedinačna, zagaranirana prava, u općem interesu šire društvene zajednice i društva uopće opravdanim se smatra privremena suspenzija navedenih konvencija i zakona dok se ne otkloni nastala opća opasnost zbog koje je mjera donesena.

4.3. Poštivanje konvencije o ljudskim pravima i slobodi kretanja

Ljudska prava se odnose na pravnu, filozofsku i političku ideju prema kojoj svako ljudsko biće svojim rođenjem, bez obzira na spol, državljanstvo ili porijeklo stiče određena neotuđiva prava.¹⁹ Iako korijeni o ljudskim pravima sežu još od 18 vijeka, Opća deklaracija UN-a o pravima čovjeka iz 1948. godine, prvi je sveobuhvatni instrument zaštite ljudskih prava čovjeka koji proglašava jedna međunarodna organizacija.²⁰

Slika 8: Francuska deklaracija o pravima čovjeka i građanina iz 1789. godine.

¹⁸ <https://www.dw.com/hr/schengenski-sporazum-otvorene-granice/a-16477386>;

¹⁹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Ljudska_prava;

²⁰ https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf;

Jedan od najvažnijih međunarodnih pravnih akta o ljudskim pravima i slobodama je Evropska konvencija o ljudskim pravima potpisana 1950. godine u Rimu, koja je stupila na snagu 1953. godine.

Poveljom Evropske unije o temeljnim ljudskim pravima iz 2000. godine je obuhvaćeno 50 temeljnih osnovnih ljudskih prava zagwarantiranih poveljom, te međunarodnim konvencijama i nacionalnim zakonima zemalja potpisnica deklaracije. Stavom 45. povelje Evropske unije o temeljnim ljudskim pravima zagwarantirano je pravo na slobodu kretanja.²¹

Slika 9: Zemlje potpisnice Konvencije.

Iako sloboda kretanja spada u temeljna ljudska prava te kao takva zagwarantirana i mnogim međunarodnim konvencijama i propisima, često svjedočimo njihovom nepoštivanju, prije svega u demokratski neuređenim društvenim zajednicama i državama.

U vanrednim uslovima izazvanim elementarnim nepogodama, kada je to u općem interesu za pojedinca i društvenu zajednicu, privremeno suspendiranje elementarnih ljudskih prava je opći interes. U vrijeme eskalacije pandemije koronavirusa odlukama kriznih štabova sloboda kretanja je bila ograničena ili zabranjena. Poznato je da su neke naredbe kriznih štabova limitirale starosnu dob osoba koje se nisu mogle kretati u vrijeme pandemije. Tim odlukama su dodatno ugrožena osnovna ljudska prava. Takve odluke su bile u suprotnosti sa međunarodnim poveljama i propisima.

Imajući u vidu razloge donošenja takvih mjera, te da su iste bile od općeg društvenog značaja, privremene odluke vlada i kriznih štabova u vrijeme pandemije su od općeg društvenog interesa i kao takve opravdavaju svrhu i cilj bez obzira što su u koliziji za zakonodavnim ustrojstvom koji je zbog nadsudnacionalnih interesa privremeno suspendiran.

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007P&from=HR;>

4.4. Sigurnost granica i sloboda kretanja prije pandemije

Opće poznato je da državu čine 4 stuba: teritorija, stanovništvo, uspostavljena vlast na toj teritoriji i međunarodno priznanje s jasno definisanim granicama.²² Sigurnost je pojam širokog značenja. Sigurnost općenito podrazumijeva stepen zaštićenosti ljudi od različitog oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj ili društvenoj svojini...²³ Granica je linija razdvajanja teritorija dvije ili više država dopunjena zamišljenom linijom koja pada okomito na tlo ili vodenu površinu nastavljajući se u dubinu zemlje ili vode.²⁴ Dakle, granica je linija između jedne ili više međunarodno priznatih zemalja, a graničar ili granična policija je pripadnik ili sigurnosna agencija koja štiti državnu granicu.

U želji da otklonimo mogućnost nerazumijevanja općenito sigurnosti granica i problematike kojom se bavimo ovim poglavljem na samom početku dali smo značenja ovih pojmova. Dakle, sigurnost granica predstavlja temeljni stub svake zemlje u zaštiti njene teritorije, stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara. U doba političkih kriza kao što je slučaj sa zemljama Balkana, globalizacije, tehnološkog razvoja, umreženosti pojedinaca, kriminalnih grupa i organizacija,

Slika 10: Migranti na Balkanskoj ruti.

prekogranična saradnja kriminalnih grupa, poseban izazov za sigurnosne agencije i graničnu policiju predstavlja kako osigurati sigurnost granica i slobodu kretanja. Pored sigurnosti granica, prilikom obavljanja svojih poslova pripadnici granične policije dužni su obezbijediti slobodu kretanja u skladu sa međunarodnim konvencijama i zakonima o ljudskim pravima i slobodama. S tim u

vezi važno je istaći da pripadnici granične policije moraju biti stručno obučena lica, psiho-fizički i tehnološki opremljeni za obavljanje složenih poslova iz bezbjednosti, radi sigurnosti granica i slobode kretanja lica i roba.

²² Politika i sigurnost, Beridan, 2008:19;

²³ Leksikon sigurnosti, Beridan, Tomić, Kreso, 2001:348;

²⁴ Leksikon sigurnosti, Beridan, Tomić, Kreso, 2001:134;

Slika 11 i 12: Migranti na Balkanskoj ruti, "Radio Slobodna Evropa".

Kao što je naglašeno u pasosu koji se odnosi na poštivanje Schengenskog sporazuma, zemlje članice Evropske unije su Schengenskim sporazumom uredile način kontrole vanjskih granica, dok su unutarnje granice zemalja članica bile otvorene. Po modelu zemalja članica EU, zemlje regiona su međusobnim protokolima olakšavale prekogranično kretanje lica i roba, vodeći računa o sigurnosti granica.

Migrantska kriza izazvana ratovima na Bliskom istoku od 2015. godine, utjecala je da se pooštre mjere kontrole prelaska granica. Na Balkanskoj ruti kretao se veliki broj migranata prema zapadnim zemljama.²⁵

Prema nekim obavještajnim informacijama postojala je sumnja da se među migrantima kreće određen broj pripadnika militantnih grupa, što je dodatno zahtijevalo strožiju kontrolu granica.

Ovdje je nužno pomenuti da su zbog migrantske krize na Balkanskoj ruti neke zemlje regiona potpuno zatvorile granice i time dodatno otežale rad sigurnosnim službama i graničnoj policiji zemljama Zapadnog Balkana, s posebnim naglaskom na Bosnu i Hercegovinu koja je bila najviše pogođena migrantskom humanitarnom krizom. Iako su evidentni brojni problemi s

Slika 13: Granični prelaz između Srbije i Mađarske.

²⁵ <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>;

kojima su se suočavale sigurnosne agencije i granične policije zemalja regiona prilikom obavljanja redovnih poslova iz svoje nadležnosti, usljed povećanog broja nelegalnog prelaska granica, otežane kontrole i identifikacije migranata, ali i političke krize zemalja regiona, sigurnosne agencije zemalja regiona su ipak uspijevale osigurati sigurnost granica, dok je sloboda kretanja iz navedenih razloga znatno otežana.

5. SIGURNOST GRANICA I SLOBODA KRETANJA U VRIJEME PANDEMIJE IZAZVANE Sars-Cov-2 VIRUSOM - ZAPADNI BALKAN

Pojam Zapadni Balkan je prije svega politička kategorija, a zatim geografska odrednica koja se koristi od početka 21. vijeka u Evropskoj uniji, koja označava teritorije balkanskih država bez Turske a koje još nisu članice EU. Zapadni Balkan bi bila Albanija s bivšom Jugoslavijom, bez Slovenije i Hrvatske.

Slika 14: Zapadni Balkan.

Raspadom bivše Jugoslavije, opterećene političkom krizom i mnogim neriješenim pitanjima, zemlje Zapadnog Balkana stagniraju u demokratskom uređenju i razvoju po uzoru na druge zemlje Evropske unije (EU). U želji da postanu članice EU nužno je otkloniti mnoge prepreke, prije svega urediti

međusobne odnose i riješiti otvorena pitanja koja su prepreka za članstvo u EU. Pored ovih problema a pod uticajem Rusije na Srbiju i BH entitet RS, evidentan je otpor u rješavanju međusobnih odnosa, što dodatno usložnjava političku krizu i izaziva nestabilnost na Balkanu, s posebnim osvrtom na zemlje Zapadnog Balkana.

Posredstvom Međunarodne zajednice (MZ) i EU, neka od međusobnih pitanja zemalja Zapadnog Balkana su riješena dok pitanja Kosova i Srbije, članstva BiH u NATO i dalje predstavljaju kamen spoticanja na putu euroatlantskim integracijama i članstvo u EU. Također, prisutan je problem neriješenih političkih odnosa Srbije i Bosne i Hercegovine koji usporavaju razvoj demokratskih standarda ove dvije zemlje.

Opterećene tim pitanjima 2015. godine eskalirala je migrantska humanitarna kriza izazvana sukobima u Aziji i na Bliskom istoku, zbog čega se na Balkanskoj ruti prema zapadu kretao veliki broj migranata.

U teškim uslovima, političkom krizom između Evropske unije i Turske, zatim političkom krizom između Turske i Grčke i u konačnici međusobnom političkom krizom, zemlje Zapadnog Balkana suočile su se sa pandemijom izazvanom Sars-Cov-2 virusom.

Zbog odluke nekih evropskih zemalja da zatvore granice za migrante, zemlje Zapadnog Balkana suočile su se sa humanitarnom krizom za koju se nije naziralo trajno rješenje. Migrantska kriza posebno je pogađala Bosnu i Hercegovinu. Zbog složenog društvenog uređenja Bosne i Hercegovine i nelegalnog ulaska velikog broja migranata u BiH, migrantska kriza izmicala je kontroli što se odražavalo i na sigurnosnu situaciju u BiH. Vlada entiteta RS, odbijala je svaku mogućnost osnivanja prihvatnih centara za migrante na teritoriji RS-a iako se u Bosni i Hercegovini nalazio veliki broj migranata a evidentan je stalni priliv novih, što je iz dana u dan usložnjavalo već iznimno tešku situaciju. Kada se tome doda politička kriza u Bosni i Hercegovini, sigurnosne agencije zadužene za sigurnost granica Bosne i Hercegovine nalazile su se u veoma složenoj situaciji, kako odgovoriti na ovaj sigurnosni izazov.

Dodatni problem graničnoj policiji Bosne i Hercegovine predstavljalo je to što R. Srbija nije vršila kontrolu izlaza migranata iz Srbije prema BiH, a po nekim informacijama omogućen je nelegalan ulazak migranata u BiH, kako bi se bezbjedonosna situacija u Bosni i Hercegovini dodatno destabilizirala.

Opterećeni neriješenim međusobnim pitanjima nakon raspada Jugoslavije, međusobnim konfliktima 90-tih, te migrantskom i političkom krizom, zemlje Zapadnog Balkana suočavale su se s pandemijom izazvanom koronavirusom, za koju je sve manje bilo adekvatnog odgovora.

5.1. Formiranje kriznih štabova zemalja Zapadnog Balkana

Nakon što je postalo jasno da je pandemija koronavirusa zahvatila mnoge zemlje svijeta, zemlje regiona i Zapadnog Balkana ubrzano su vršile pripreme za suočavanje sa nadolazećom opasnošću tragajući za najboljim rješenjima kako bi se što uspješnije borili protiv pandemije.

5.1.1. Republika Hrvatska

Iako R. Hrvatska ne pripada geografskoj i političkoj odrednici Zapadnog Balkana, međutim, zbog susjedstva i nerazdvojivim poveznicama sa Bosnom i Hercegovinom, ovim poglavljem ćemo pratiti razvoj epidemije u Hrvatskoj i njen odgovor na pandemiju, kao sastavni dio regiona.

Nakon što je SZO 11. marta 2020. godine proglasila pandemiju, istoga dana ministar zdravstva Republike Hrvatske donio je odluku o proglašenju epidemije od bolesti COVID-19 uzrokovana Sars-Cov-2 virusom. Također, Vlada R. Hrvatske donijela je odluku o zatvaranju vrtića, škola i fakulteta na području Istre, a potom u cijeloj Hrvatskoj. Prvi oboljeli hrvatski stanovnik evidentiran je u Zagrebu 25. februara 2020. godine, koji je neposredno prije boravio u Italiji. Do 19. marta 2020. godine, u Hrvatskoj je registrirano više od 100 oboljelih stanovnika. Za samo dva dana ovaj broj je udvostručen, a do kraja marta registrovano je više od 500 oboljelih. Do sredine jula 2020. godine, oko 100 hiljada građana Hrvatske je bilo izloženo infekciji COVID-19, a registrirano je 119 smrtnih slučajeva. Upoređujući podatke sa drugim zemljama, smrtnost od korone u Hrvatskoj je nešto manja nego u drugim zapadnim zemljama.²⁶ Zbog sigurnosti granica i slobode kretanja migranata na Balkanskoj ruti, R. Hrvatska je još ranije djelimično zatvorila svoje gravice prema BiH, dok je pojavom pandemije u potpunosti zatvorila granice. U skladu sa preporukama zdravstvenih radnika, u cilju sprječavanja širenja pandemije, zatvaranje granica bila je mjera kriznih štabova većine zemalja. U Hrvatskoj je zabilježen ukupan broj oboljelih i umrlih od korone prikazan u tabeli ispod:²⁷

Ukupan broj slučajeva
1,12 mil.
1.120.000
+1.184

Smrtni slučajevi
15.856
+8

5.1.2. Bosna i Hercegovina

Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, 17. marta 2020. godine je aktivirano Koordinaciono tijelo Bosne i Hercegovine za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini. Odlukom Vijeća ministara BiH broj 17/20 od 17. marta 2020. godine, imenuje se sastav Koordinacionog tijela. Predsjednik koordinacionog tijela BiH, je ministar sigurnosti Fahrudin Radončić. Vijeće ministara BiH donijelo je odluku o proglašenju stanja prirodne ili druge nesreće na području Bosne i Hercegovine zbog opasnosti od moguće pojave epidemije zarazne bolesti prouzrokovane koronavirusom (Covid-19), a kako bi se spriječio rizik od ubrzanog širenja infekcije u BiH i omogućilo angažovanje dodatnih resursa za odgovor na ovu

²⁶ <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/potvrden-koronavirus-u-hrvatskoj-707384>;

²⁷ <https://www.koronavirus.hr>;

javno-zdravstvenu prijetnju. Sprječavanje i suzbijanje širenja epidemije odlukom Vijeća ministara smatra se od općeg interesa za Bosnu i Hercegovinu.²⁸

Istom odlukom utvrđeno je da su sve institucije i organi BiH dužni pružiti podršku i staviti sve svoje kapacitete na raspolaganje Koordinacionom tijelu BiH.

Prvi oboljeli građanin BiH od korone registrovan je 5. marta 2020. godine u Banja Luci, dok je istoga dana potvrđen i drugi slučaj. Utvrđeno je da se radi o ocu i sinu koji su boravili u Italiji. U Sarajevu je 20. marta registriran prvi oboljeli od KOVID-19. Narednih dana rastao je broj zaraženih, a izvori zaraze u Federaciji BiH vezani su za proslavu godišnjice firme „Igman“ iz Konjica na kojoj je prisustvovalo oko 200 zvanica, među kojima i osoba iz Srbije koja je neposredno prije boravila u Italiji, za koju se smatra da je bila pozitivna na koronavirus. U Mostaru je 19. marta primljen pacijent sa simptomima gripa nakon čega je jedan broj medicinskog osoblja ostao u izolaciji zbog sumnje na koronavirus. Ubrzo nakon toga registrovana su dva nova slučaja povezana sa ovim incidentom. Pored ovog slučaja, u Međugorju je evidentiran boravak vjerskih službenika iz Italije nakon čega su registrirani prvi oboljeli, što je u mostarskoj bolnici dovelo do jednog od većih klastera zaraze u FBiH.

Entiteti, kantoni i općine u BiH, ubrzano poduzimaju mjere za zaštitu stanovništva od epidemije, formiraju se krizni štabovi i poduzimaju važne mjere u borbi protiv pandemije. Naredbom Vlade Federacije BiH 12. marta 2020. godine obustavljena je nastava u školama i fakultetima.²⁹ Krizni štabovi, institucije, javne ustanove u BiH, suočavali su se sa nedostatkom opreme i drugih sredstava za borbu protiv epidemije. Evidentan je nedostatak zaštitnih maski i dezinfekcionih sredstava. Eskalacijom epidemije medicinske ustanove suočavale su se sa nedostatkom medicinske opreme i lijekova, prije svega respiratora, koji su bili neophodni za liječenje oboljelih. Također, evidentan je nedostatak smještajnih kapaciteta i medicinskog osoblja. Sve je to dodatno usložnjavalo već tešku situaciju izazvanu pandemijom u BiH. U želji da se obezbijedi zaštitna oprema, medicinska sredstva i lijekovi mnoge ustanove, agencije, kompanije, pokretale su postupke ubrzane nabavke nedostajuće zaštitne opreme i lijekova. Uočena je zloupotreba vanredne situacije od pojedinaca i organizacija za nelegalno sticanje materijalne dobiti, zbog čega su u toku sudski postupci protiv određenog broja lica radi sumnje zloupotrebe položaja prilikom

²⁸ <http://www.upfbih.ba/proglaseno-stanje-prirodne-ili-druge-nesrece-na-podrucju-bih;>

²⁹ <https://covid19.fmoh.gov.ba/novost/11/naredba-kriznog-stozera-federalnog-ministarstva-zdravstva-od-12.03.2020.;>

nabavke određenih roba, medicinske opreme i drugih potrepština tokom pandemije radi sticanja materijalne dobiti.

U vanrednim uslovima za vrijeme pandemije nužno je bilo obezbijediti sigurnost granica i slobodu kretanja, što je predstavljalo poseban izazov za sigurnosne agencije i graničnu policiju Bosne i Hercegovine.

Dodatni problem graničnoj policiji BiH predstavljala je migrantska kriza na Balkanskoj ruti, odnosno nelegalan ulazak većeg broja migranata iz Srbije i Crne Gore u Bosnu i Hercegovinu. Nelegalan prelazak granice iz Srbije i Crne Gore nije sprečavan od strane granične policije ovih zemalja. Neke informacije ukazuju i na institucionalnu potporu ovih država takvim aktivnostima.³⁰ U BiH zabilježen je ukupan broj oboljelih i umrlih od korone prikazan u tabeli ispod:

Ukupan broj slučajeva:

377 hilj.
377.000

Smrtni slučajevi:

15.766

5.1.3. Republika Srbija

Iako na samom početku pojedini zvaničnici nisu pridavali veći značaj epidemiji što svedoče javni istupi predsjednika Srbije, dana 15. marta 2020. godine proglašeno je vanredno stanje na teritoriji cijele Srbije izazvano epidemijom Sars-Cov-2 virusa, a već 20. marta proglašena je epidemija u R. Srbiji. U Srbiji je usvojen je set mjera odluka i uredbi kojima se definiše rad u vanrednim uslovima s ciljem osiguranja zaštite zdravlja radnika i stanovništva. 15. marta donesena je odluka o obustavi nastave u školama i univerzitetima, zabranjena su masovna okupljanja a tri dana kasnije uveden je i policijski sat u Srbiji.

*Slika 15: Školske klupe u školama Republike Srbije
16.3.2020. godine.*

³⁰ <https://www.klix.ba/vijesti/bih/bosna-i-hercegovina-zbog-koronavirusa-proglasila-vanredno-stanje/200317021>;

Prvi oboljeli građanin u Srbiji evidentiran je 6. marta 2020. godine a do 16. marta u Srbiji je registrovano 65 potvrđenih slučajeva zaraženih koronom dok je veliki broj građana bio u izolaciji.

Prvi smrtni slučaj od koronavirusa registrovan 20. marta. Za potrebe zbrinjavanja oboljelih formirane su brojne privremene bolnice u objektima kao što su Beogradska arena i Sportski centar.³¹ Dana 29. aprila 2020. godine, Narodna skupština R. Srbije potvrdila je odluku o uvođenju vanrednog stanja i potvrdila sve odluke Vlade Srbije u borbi protiv pandemije.

Nešto kasnije u Srbiji je ukinuto vanredno stanje i ublažene predhodno usvojene mjere potstičući građane na samozaštitu. Ublažene su predhodne mjere i liberalizirana je sloboda kretanja što se negativno odrazilo na epidemiološko stanje u Srbiji, nakon čega je eskalirala pandemija u mnogim gradovima širom Srbije. Ubrzo su vraćene prvobitno usvojene epidemiološke mjere. Pojavom vakcina u Rusiji i Kini, zahvaljujući brzom intervencijim nadležnih državnih organa i prijateljskim odnosima ovih zemalja Srbija je veoma rano započela proces vakcinacije protiv koronavirusa.

Ukupan broj slučajeva	Smrtni slučajevi
2,01 mil.	16.015
2.010.000	+2
+597	

5.1.4. Republika Crna Gora

Pandemija izazvana koronavirusom u Crnoj Gori se proširila 17. marta 2020. godine, kada su potvrđena dva pozitivna slučaja u Podgorici. Kao i kod ranijih slučajeva u zemljama okruženja, radilo se o bračnom paru koji su neposredno prije pojave epidemije boravili u Barceloni, te se smatra da je porijeklo virusa u Crnoj Gori iz Španije, jedne od evropskih zemlja koja je poslije Italije bila najviše pogođena pandemijom. Do 24. marta registrovano je oko 50 oboljelih dok je do kraja marta 2020. godine od korone oboljelo 120 građana.³²

Vlada Crne Gore je proglasila vanredno stanje i usvojila niz mjera u borbi protiv pandemije. Do 04. maja u Crnoj Gori registrovano je 324 zaražena pacijenta. Nakon što je pandemija u Crnoj

³¹ <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3877897/Ioncar-koronavirus-prvi-slucaj-srbija-konferencija.html>;

³² <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-montenegro/montenegro-reports-first-case-of-corona-virus-infection-idUSKBN2143SY>;

Gori stavljena pod kontrolu Vlada je 02. juna 2020. godine proglasila kraj pandemije, čime je Crna Gora postala prva corona-free država u Evropi. 14. juna 2020. godine u Crnoj Gori su se pojavili novi slučajevi koronavirusa, a do 30. juna zabilježeno je 176 novo oboljelih i 3 smrtna slučaja zbog čega je Vlada, na prijedlog Instituta za javno zdravlje Crne Gore, utvrdila nove mjere u borbi protiv pandemije.³³ Iako je stepen eskalacije pandemije u Crnoj Gori srazmjeran zemljama regiona, uz poštivanje epidemioloških mjera, pružanja adekvatne ljekarske pomoći oboljelima pandemija je stavljena pod kontrolu.

Ipak, po informacijama novinske agencije Al Jazeera od 28. decembra 2021. godine u Crnoj Gori zabilježen je veliki skok novozaraženih dok je u susjednim republikama broj novozaraženih u opadanju.³⁴ Ukupan broj oboljelih građana Crne Gore od pandemije i ukupan broj umrlih prikazan u tabeli ispod:

Ukupan broj slučajeva	Smrtni slučajevi
235 hilj.	2.716
235.000	

5.1.5. Republika Sjeverna Makedonija

Republika Sjeverna Makedonija također se u martu 2020. godine suočila sa pandemijom.³⁵ Po preporukama Svjetske zdravstvene organizacije kao i većina zemalja svijeta, vlada Sjeverne Makedonije poduzela je mjere zaštite od epidemije. Nakon prvih oboljelih, a potom i smrtnih slučajeva od korone obustavljena je nastava, zabranjena javna okupljanja, zatvorene su granice, a rad u javnim ustanovama i preduzećima ograničen ili privremeno obustavljen. U narednim mjesecima poduzimaju se mjere obezbjeđenja zaštitnih maski i opreme. Kao i kod svih drugih uočen je nedostatak respiratora što je predstavljalo osnov za liječenje oboljelih sa težom medicinskom slikom. Broj oboljelih i umrlih od korone u S. Makedoniji prikazan je u shemi ispod:

Ukupan broj slučajeva	Smrtni slučajevi
310 hilj.	9.284
310.000	

³³ <https://www.ijzcg.me>;

³⁴ <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2021/12/28/crna-gora-poostrava-mjere-srbija-i-hrvatska-ih-produzavaju>;

³⁵ <https://sitel.com.mk/ushte-tri-novi-sluchai-na-koronavirus-vo-makedonija-vkupnata-brojka-dostigna-sedum>;

5.1.6. Kosovo

Kao i u drugim zemljama regiona pandemija je već u martu 2020. godine zahvatila Kosovo.³⁶ 13. marta potvrđena su prva dva oboljela pacijenta od korone koji su stavljeni u izolaciju a odlukom Vlade svi ulazi i izlazi iz gradova Vitina na istočnom dijelu Kosova i Talijanke su zatvoreni. Do kraja marta registrovano je više od 105 oboljelih stanovnika Kosova od korone.

Pored zdravstvene krize uzrokovane koronavirusom pandemija na Kosovu je podstakla i političku krizu. Zbog podrške uvođenja vanrednog stanja izazvanog pandemijom smijenjen je ministar unutrašnjih poslova Kosova Agim Veliku, a 25. marta skupština Kosova oborila je kabinet g. Kurtija. Kako bi se suočili sa prijetnjama koje dolaze sa pandemijom Vlada Kosova usvojila je plan reagovanja u tri glavna područja: zdravstvo, ekonomija i obrazovanje.³⁷ Od početka jula 2021. godine na Kosovu je registrovano 50.405 oboljelih, 1.305 umrlih, a preko 39.000 je izliječeno.

5.1.7. Albanija

Identična situacija kao u većini zemalja svijeta, pandemija je zahvatila i Albaniju. Po informacijama novinske agencije Radio Slobodna Evropa od 09. marta 2020. godine albansko Ministarstvo zdravlja saopćilo je informaciju da su u Tirani registrirana dva oboljela lica od korone. Po istim informacijama radilo se o licima koji su doputovali iz Firence te da je virus u Albaniju unesen iz susjedne Italije koja je u to vrijeme bila najveće žarište pandemije u Evropi. Na hitnoj sjednici vlade, usvojen je niz mjera za borbu protiv pandemije. Obustavljena je nastava u školama i fakultetima, suspendovani su avio letovi prema Italiji, a nešto kasnije obustavljen je sav avio saobraćaj, kao i sve aktivnosti i javni nastupi.³⁸

Broj oboljelih brzo se širio, a već u aprilu zabilježeni su prvi smrtni slučajevi. Na osnovu izvještaja kriznih štabova zemalja regiona i zvaničnih podataka na stranicama vlada može se precizno pratiti razvoj i intenzitet pandemije. U tabeli ispod vide se podaci oboljelih i umrlih u Albaniji.

<i>Ukupan broj oboljelih</i>	<i>Smrtni slučajevi:</i>
<i>275 hilj.</i> <i>+55</i>	<i>3.496</i>

³⁶ <https://web.archive.org/web/20200315143319/http://rtv21.tv/vitia-dhe-klina-ne-karantine;>

³⁷ [http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/17759.pdf;](http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/17759.pdf)

³⁸ [https://www.slobodnaevropa.org/a/30477101.html;](https://www.slobodnaevropa.org/a/30477101.html)

5.2. Usvajanje odluka kriznih štabova i njihova primjena

Na osnovu medicinskih saznanja da se Sars-Cov-2 virus prenosi direktnim ili neposrednim kontaktom sa jedne na drugu osobu, prevencija u borbi protiv pandemije predstavljala je socijalna distanca, zabrana okupljanja više osoba na jednom mjestu i lična zaštita korištenjem zaštitnih maski. Mjere kriznih štabova podrazumijevale su zabranu kretanja lica i roba, obavezno korištenje zaštitnih maski, obustavu rada radnim organizacijama, fabrikama, trgovinama, ugostiteljskim objektima, aviokompanijama, javni prijevoz, obustavu nastave na fakultetima i školama.³⁹ Dakle, zabranjuje se ili ograničava rad svemu što podrazumijeva boravak većeg broja ljudi na jednom mjestu.

Pored ovih ograničenja nužno je bilo ograničiti ili potpuno zabraniti prekograničnu slobodu kretanja lica i roba. Već tada bilo je jasno da će pandemija izazvati veliku štetu u globalnom privrednom sustavu, te da će ekonomske štete biti nesagledive.

Slika 16: Opremanje sportske dvorane u kolektivni liječnički centar.

je bilo formiranje izolacionih prostora za boravak lica koji su bili u pokretu. Obavezan izolatorij je bio za sve putnike. Za provođenje mjera na graničnim prelazima nije bilo dovoljno osoblja što je usložnjavalo već tešku situaciju.

Kako se pandemija šilira strahovitom brzinom, zbog nedostatka bolničkih kapaciteta pristupilo se formiranju bolničkih smještaja u objektima koji su mogli poslužiti toj namjeni, kao što su sportske dvorane, studentski domovi i drugi objekti čijom se brzom rekonstrukcijom mogla osposobiti u ove svrhe.

³⁹ <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/18764.pdf>;

Veliki problem za rad sigurnosnih agencija i granične policije na početku pandemije predstavljali su lica i robe koji su bili u pokretu. Odluke kriznih štabova nalagale su potpuno zatvaranje granica i ograničili ili potpuno zabranili kretanje u vrijeme globalne krize izazvane pandemijom COVID-19. Nužno

Aktivnosti kriznih štabova, sigurnosnih agencija i granične policije na globalnu krizu izazvanu Sars-Cov-2 virusom su u fokusu ovog magistarskog rada.

5.3. Prekogranična saradnja sigurnosnih agencija i granične policije zemalja Zapadnog Balkana

U cilju obezbjeđenja sigurnosti granica i slobode kretanja u vrijeme pandemije nužno je bilo uspostaviti prekograničnu saradnju sigurnosnih agencija i granične policije u regionu. Zemlje Zapadnog Balkana suočile su se sa pandemijom u vrijeme ekonomske krize i neriješenih međusobnih odnosa.

U to vrijeme humanitarna migrantska kriza na Balkanskoj ruti bila je na vrhuncu. Pored toga u zemljama Zapadnog Balkana veoma je izražena politička kriza koja je često ugrožavala i mir na ovim prostorima. U medijima su se često mogli pročitati članci poput: „Godina na izmaku u regiji obilježena pandemijom, napetostima i prijetnjama o novom ratu, kao i brojnim

Slika 17: Pripadnici Granične policije BiH.

diplomatskim aktivnostima na Zapadnom Balkanu“.⁴⁰ Početkom 2021. godine dominirale su vijesti o posljedicama izazvanim pandemijom. Također, u žarištu informacija bile su teme o utrci nabavke vakcina. U tim aktivnostima prednjačile su Srbija i Hrvatska dok su se Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo i Sjeverna Makedonija morale oslanjati na mali broj doza najčešće dobijenih kao donacije.⁴¹ Imajući u vidu stanje u kojem su se nalazile zemlje Zapadnog Balkana, bilo je jasno da ni saradnja sigurnosnih agencija nije bila dobra, što je ugrožavalo sigurnost granica i slobodu kretanja i omogućilo razvoj nelegalnih prekograničnih aktivnosti u regionu. Posebno je bila izražena politička kriza u Bosni i Hercegovini sa susjednim zemljama što je predstavljalo veliki problem za sigurnost granica Bosne i Hercegovine. Radi sprječavanja i

⁴⁰ <https://balkans.aljazeera.net teme/2021/12/26/najznacajni-dogadjaji-u-regiji-u-2021>;

⁴¹ Vedrana Maglajlija, Aljazeera, 26. decembar 2021.

suzbijanja širenja virusa Sars-Cov-2, Vijeće ministara BiH donijelo je odluku o propisivanju dodatnih uslova za ulazak stranaca u Bosnu i Hercegovinu.⁴²

5.4. Materijalno-tehnička i stručna osposobljenost granične policije zemalja Zapadnog Balkana u vrijeme pandemije Sars-Cov-2

U najkraćem, Graničnu policiju možemo definisati kao: Sigurnosna državna agencija čiji je zadatak da u skladu sa Ustavom i Zakonom upravlja granicom, smanji prijetnje usmjerene prema sigurnosti granica i unutarnje državne sigurnosti, te osigura nesmetan prelazak ljudi i roba, uz sprječavanje svih oblika nezakonitih radnji povezanih sa prelaskom granice.

Dakle, radi se o specijaliziranoj bezbjedonosnoj djelatnosti za koju je potreban veliki stepen stručne, psiho-fizičke obučenosti za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti. Tehnička opremljenost granične policije je od iznimne važnosti za sigurnost granica. Većina zemalja svijeta izdvaja namjenska sredstva za opremu i obuku granične policije. Imajući u vidu ekonomsku krizu zemalja Zapadnog Balkana, evidentno je da materijalno-tehnička opremljenost granične policije zemalja Zapadnog Balkana ne prati tehničko-tehnološki razvoj razvijenih zemalja svijeta.

U ovom dijelu posebnu pažnju posvetit ćemo BiH. Površina Bosne i Hercegovine je 51.209 km², geografski smještena na Zapadnom Balkanu sa dužinom granice od oko 1.600 km. Bosna i Hercegovina graniči sa Srbijom, Hrvatskom i Crnom Gorom a ima izlaz na Jadransko more. Granice BiH prema susjednim zemljama su u najvećoj mjeri omeđene riječnim tokovima.⁴³ Imajući u vidu geografski položaj BiH i dužinu njene granice, prijetnju za sigurnost granice i kontrolu nelegalnog prelaska predstavlja nadzor državne granice. Rad granične policije BiH u mnogome bi olakšali dobri odnosi sa zemljama regiona. Nažalost, zbog političke krize u BiH i neriješenih pitanja sa Srbijom i Hrvatskom, rad granične policije BiH je dodatno otežan.⁴⁴

U sprječavanju širenja pandemije većina vlada i kriznih štabova, proglašenjem vanrednog stanja, usvojili su odluku o zatvaranju granica. Provođenje takvih odluka zahtijevalo je veći broj službenika, bolju materijalno-tehničku opremljenost i stručnu osposobljenost za korištenje sofisticirane opreme, pomoću koje se može vršiti nadzor granice na daljinu. Također, radi kontrole

⁴² <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/74?title=Covid-19;>

⁴³ [http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf;](http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf)

⁴⁴ Vijeće ministara, Strategija integralnog upravljanja granicom BiH 2019-2023, 2019:11.

prelaska granice nedostajala je oprema za fizičku zaštitu, zaštitnih maski, kombinizona i druge opreme. Pored ovih, najveći problem za sigurnost granica i slobodu kretanja zemalja Zapadnog Balkana predstavljala je slaba komunikacija i razmjena obavještajnih podataka sigurnosnih agencija i granične policije zemalja regiona.

5.5. Utjecaj migrantske krize na sigurnost granica i slobodu kretanja na Balkanskoj ruti u vrijeme pandemije

U želji da se obezbijedi egzistencija i sigurnije mjesto življenja, još od prvih pojava društvenih zajednica nastaju migracije. Razvojem civilizacije i tehnološkim razvojem industrije i privrede, prije svega zapadnih zemalja ukazuje se potreba za radnom snagom, najčešće za teškim fizičkim poslovima. Za takve poslove rješenje je bilo stanovništvo Afrike i Azije, što je svakako izazivalo pažnju stanovništva tog dijela svijeta i potrebu za migracijama.

Nakon eskalacije krize izazvane ratovima na Bliskom istoku, odnosno stradanjem velikog broja civila u ratom zahvaćenim područjima, od 2015. godine, eskalirala je migrantska kriza koja je zbog kretanja migranata na Balkanskoj ruti zahvatila sve zemlje regiona, s posebnim osvrtom na Zapadni Balkan i Bosnu i Hercegovinu. Odredište migranata su najčešće zemlje Evropske unije.

U želji da iskoriste priliku i da se usele u zemljama Evropske unije, i iz drugih zemalja Azije i Bliskog istoka koje nisu ratom zahvaćene uočen je veliki broj migranata, što je dodatno usložnjavalo veoma tešku humanitarnu migrantsku krizu.

Nakon što su migranti u nekoliko talasa preplavili zemlje Evropske unije, postojala je inicijativa članica Evropske unije da se migranti razmjestu u zemljama EU, koje nisu na migrantskoj ruti ili nisu konačno odredište migranata, te tako kolegijalno podijele teret humanitarne migrantske krize. Takav prijedlog naišao je na otpor jednog dijela zemalja Evropske unije. Poseban otpor toj inicijativi pružile su Hrvatska i Mađarska, koje su ubrzo zatvorile granice za kretanje migranata.

U cilju uspostavljanja kontrole nad migrantskom krizom Evropska unija je postigla sporazum s R. Turskom o zadržavanju migranata u Turskoj uz pružanje ekonomske i finansijske pomoći.

Obzirom na političku krizu između R. Turske i Evropske unije migrantska kriza je postala sigurnosni problem i predmet međusobnih nesporazuma.

Slika 18: Kamp Lipovača kod Bihaća.

Eskalacijom migrantske krize na Balkanskoj ruti, povećan broj kretanja lica bez identifikacionih dokumenata, nelegalan prelazak granica ugrozio je sigurnost granica zemalja regiona što predstavlja sigurnosni problem stanovnika i imovine. Evidentna je ugroženost nacionalnog suvereniteta, te u konačnici

zdravstvena sigurnost, koja je zbog nedostatka higijenskih sredstava i uslova življenja migranata izazivala bojaznost od eskalacije zaraznih bolesti i epidemije.

Zbog priliva velikog broja migranata i odluke Hrvatske i Mađarske da zatvore granice, Bosna i Hercegovina se suočila sa humanitarnom migrantskom i sigurnosnom krizom. Smještajni kapaciteti u BiH za migrante su bili nedovoljni. Slike iz izbjegličkih kampova ukazivale su na golgote kakve Evropa i razvijeni svijet nisu smjeli dozvoliti. Ipak, desilo se.

Pojavom pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom početkom 2020. godine i zatvaranjem granica zbog suzbijanja širenja pandemije, broj migranata na Balkanskoj ruti se znatno smanjio. Kao većina zemalja svijeta i zemlje regiona zatvorile su granice i zabranile prekogranično kretanje lica i roba. Zatvaranjem granica zemalja regiona broj migranata na Balkanskoj ruti znatno je smanjen. Iako je smanjen broj migranata, na Balkanskoj ruti je i dalje evidentan broj nelegalnih prelazaka granice, što znatno ugrožava sigurnost granica Bosne i Hercegovine i slobodu kretanja u vrijeme pandemije.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Opravdanost naučnog istraživanja sigurnosti granica i slobode kretanja u vrijeme pandemije je višestruka. Prije svega važno je istražiti kako utiču pojave uzrokovane elementarnim nesrećama kao što je pandemija na bezbjedonosnu djelatnost. Također, treba naglasiti da je pandemija globalna nesreća. U tom okviru važno je podstaći naučna istraživanja na posljedice koje je pandemija ostavila na ljude sa sociološkog i društvenog aspekta, dok su posljedice pandemije sa ekonomskog i zdravstvenog aspekta fokus naučnih istraživanja. Također, nužno je metodologijom naučnog istraživanja istražiti funkcionalnost sigurnosnog sistema u vanrednim uslovima, prije svega sigurnost granica i slobodu kretanja, poštujući elementarna ljudska prava o slobodi kretanja. Kao što je već naglašeno pandemija je globalna pojava. U borbi protiv pandemije i sprječavanja nezakonitih aktivnosti koje utiču na sigurnost granica, neophodna je koordinacija sigurnosnih agencija na regionalnom nivou.

Posmatrano sa regionalnog aspekta pandemija izazvana Sars-Cov-2 virusom je pogodila region u vrijeme političke krize koja se direktno reflektira na sigurnosnu djelatnost te sigurnost granica i slobodu kretanja.

Iako nije direktno vezano za sam naslov teme magistarskog rada ali svakako jeste za bezbjedonosu djelatnost, opravdanim se smatra istaći evidentnu povećanu opasnost od terorističkih aktivnosti u posljednjem desetljeću. Izražen je veći broj militantnih grupa i pojedinaca zbog čega je veoma važno obezbijediti visok stepen sigurnosti granica i kontrole prelaska lica i roba, poštujući međunarodne konvencije o slobodi kretanja i elementarna ljudska prava. Stoga veoma je važno, stručno i tehnološki opremiti graničnu policiju za obavljanje redovnih poslova iz bezbjedonosne djelatnosti za vrijeme vanrednog stanja bez obzira da li je izazvano elementarnim i prirodnim nesrećama ili političkom krizom i sukobima.

Društvena opravdanost istraživanja je višestruka. Na prvom mjestu opravdanost istraživanja je naučno sticanje saznanja o istraživanju, metodologija kojom se vrši naučno istraživanje, primjena naučnog saznanja o procesima koji će doprinijeti uspješnijem prevazilaženju problema koji je bio predmet istraživanja, u ovom slučaju problem sigurnosti granica i sloboda kretanja za vrijeme pandemije. U konačnici primjenom naučnog saznanja ovaj magistarski rad doprinijet će efikasnijem radu sigurnosnih službi i agencija za sigurnost granica.

Obzirom da je pandemija globalna društvena pojava koja još traje, te da prema dosadašnjim raspoloživim informacijama nije dovoljno istražena, neophodno je istražiti posljedice koje ostavlja na sve skupine i pojedince društvene zajednice, s posebnim osvrtom na grupe i pojedince koji svojim djelovanjem i postupcima ugrožavaju sigurnost granica i slobodu kretanja, a vanredno stanje koriste za ostvarivanje materijalne koristi i obavljanje nelegalnih i nezakonitih aktivnosti.

Rezultati istraživanja i naučna saznanja o epidemiji izazvanoj Sars-Cov-2 virusom upućuju na rezultate koje je objavila Svjetska zdravstvena organizacija, temeljene na saznanjima svjetskih istraživačkih laboratorija i centara, prije svih Engleske, SAD-a, Rusije, Njemačke, Kine i drugih svjetskih centara, čiji rezultati su korišteni za liječenje oboljelih i sprječavanje širenja pandemije.

Tokom izrade ovog magistarskog rada ne može se naći dovoljno relevantne literature iz razloga što je cijeli svijet još u fazi istraživanja, a pandemija još traje. Najveći dio saznanja se bazira na osnovu objavljenih naučnih saznanja na web stranicama vlada, kriznih štabova, Svjetske zdravstvene organizacije i znanstvenih naučnika, čime je naučno istraživanje na ovu temu bilo ograničeno.

Kada je riječ o sigurnosti granica i slobodi kretanja, što je predmet ovog istraživanja, više informacija se moglo naći u stručnoj literaturi koja je navedena u popisu izvora informacija, zakonodavnim regulativama vlada i kriznih štabova za upravljanje pandemijom i međunarodnim sporazumima kojima su utvrđene norme sigurnosti granica i slobode kretanja.

Fundamentalna pitanja koja proizilaze iz saznanja obrade teme odnose se na ona pitanja za koje još nemamo jasne i potpune odgovore, a to su:

- Uzroci koji su doveli do nastanka virusa Sars-Cov-2 u kineskom gradu Wuhanu krajem 2019. godine,
- Zašto se pojava epidemije držala u tajnosti sve dok ista nije eskalirala što izaziva sumnju o uzrocima koji su doveli do nastanka virusa,
- Jesu li zdravstvene ustanove širom svijeta blagovremeno i ispravno odgovorile na zdravstvenu krizu,
- Da li je sigurnosni sustav država osposobljen za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti u smislu sigurnosti granica, imovine i lica u vanrednim uslovima kao što je pandemija,

- Sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije izazvane Sars-Cov-2 virusom, što je i tema ovog naučnog rada.

Na neka od ovih pitanja ni danas nema jasnih odgovora što svakako ostaje zadatak za naučne radnike da pristupe naučnim istraživanjima, kako bi naučna saznanja ostvarena iz takvih istraživanja dala odgovore na ova pitanja i svakako rješenja za pravovremene odgovore na neke buduće krize, s posebnim osvrtom na sigurnost granica, ljudi i imovine i slobodu kretanja u vanrednim uslovima.

Kao i svako ozbiljno naučno istraživanje, nužno je podijeliti i postaviti koncept istraživanja po fazama u skladu sa metodologijom naučnog istraživanja, prije svega metodologijom istraživanja društvenih nauka (T. Dževad, 2009)⁴⁵ i metodologijom istraživanja u bezbjedonosnoj djelatnosti (T. Dževad, 2014)⁴⁶ tim prije što je tema naučnog istraživanja društvenog karaktera i najuže vezana za problematiku i pojave u sigurnosnom sektoru.

Polazište traganja na odgovore vezane za fundamentalna naučna pitanja na temu su relevantni izvori informacija, zaključci zvaničnih naučnih organizacija, informacije vlada i kriznih štabova, uz određene zadržke na relevantnost, obzirom da još nisu u potpunosti ili nikako dati odgovori na neka od navedenih fundamentalnih pitanja.

Iako je u uvodu ovog magistarskog rada naglašeno, ovim zaključnim razmatranjima nužno je na početku dati više informacija o pojavi pandemije koja je dovela do globalne svjetske krize, za koju se smatralo da nikada više ne može biti izazvana pandemijom u ovakvim razmjerama i posljedicama. Dakle, krajem 2019. godine u Narodnoj republici Kini u gradu Wuhanu pojavila se infekcija koja se brzo širila a virus lako prenosio, što je dovelo do epidemije. Naučnim istraživanjima utvrđeno je da se radi o Sars-Cov-2 koronavirusu životinjskog porijekla, identičan genom koronavirusa šišmiša. Postoji opravdana sumnja da je usred nepažnje virus na kineskim tržnicama prenesen sa šišmiša na čovjeka. Kineske vlasti su izolovale grad u želji da spriječe širenje zaraze, međutim epidemija je veoma brzo zahvatila druge gradove, a potom i zemlje, što je u konačnici eskaliralo u pandemiju. Iako nije urvrđeno, špekuliralo se da je virus laboratorijskog porijekla te da je greškom ili namjerno pušten izvan kontrole ali o tome ne postoje relevantni tragovi te ćemo u okviru ovoga rada ostati na zvaničnoj tezi nastanka virusa.

⁴⁵ Dževad Termiz (2009), Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“, Lukavac.

⁴⁶ Dževad Termiz (2014), Specifičnosti i metodologije istraživanja u bezbjedonosnoj djelatnosti, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka.

Pandemije su poznate i od ranije. Svojom opakom surovošću i obimom prijetile su nestanku čovječanstva na zemlji. Nakon naučnog otkrića vakcine i lijekova protiv virusa koji dovode do pandemije, čovječanstvo se promijenilo. Pojava pandemije izazivana Sars-Cov-2 virusom sablasno je zaledila svijet i probudila strah za koji se smatralo da je trajno otklonjen. Pandemija je opet razdvajala članove porodice, muževe od žena, roditelje od djece, sve s ciljem da se zaštite svoji najmiliji od pandemije. Postojao je stah da se nakon toga nikada više neće vidjeti. Socijološke, psihološke, društvene, privredne i ekonomske posljedice od pandemije su, po raspoloživim podacima, nedovoljno istražene. Fokus dosadašnjih istraživanja je medicinski aspekt, dok svi drugi segmenti posljedica od pandemije zahtijevaju ozbiljan naučni pristup istraživanja.

Posebno interesovanje bezbjedonosnoj djelatnosti pridaju istraživački naučnici s ciljem urvrđivanja efikasnijih metoda unaprjeđenja metoda rada u ovakvim okolnostima, a radi osiguranja većeg stepena opće sigurnosti. Sigurnost granica predstavlja osnov za sigurnost svake države, njene teritorije, imovine i ljudi, te se u tom kontekstu stalno trebaju unaprjeđivati metode rada, stručno osposobljavati granični policajci za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti, te tehnološki osposobljavati s ciljem zaštite granice, imovine i ljudi.

Sadržaj prijave master teze po kojoj će se provoditi naučno istraživanje na temu „Sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije“, radit će se po metodologiji društvenih nauka, uz poseban osvrt na metodologiju istraživanja u bezbjedonosnoj djelatnosti, iz razloga što se naslov teme upravo bavi sigurnosnom problematikom, u ovom slučaju u vanrednim uslovima, bilo da je riječ o elementarnim nepogodama ili vanrednim stanjem izazvanim oružanim sukobima. Ciljevi su usmjereni ka sticanju naučnog saznanja o predmetu istraživanja i davanje odgovora kako unaprijediti rad agencija za sigurnost i graničnih službi u efikasnom obavljanju bezbjedonosnih poslova radi obezbjeđenja sigurnosti granica i slobode kretanja.

Utvrđeni su i definisani centralni pojmovi a radi razumijevanja i lakšeh shvatanja definisana su njihova značenja. U okviru naučnih i drugih saznanja na temu predmeta istraživanja sopštili smo polazna saznanja o predmetu istraživanja i svakako dali određene odgovore na njih.

U konačnici smo izvršili popis literature koja će biti korištena kao i izvore informacija na Web stranicama relevantnim za ovo istraživanje.

Nezavisnu varijablu po ovom naučnom istraživanju čini sigurnosni sustav država, stručna i tehnološka osposobljenost agencija i sigurnosnih službi, njihova međusobna koordinacija, te koordinacija regionalnih agencija bez koje, sasvim sigurno, nema ni dobrih rezultata i efikasnosti, u obezbjeđenju sigurnosti granica za vrijeme kriznih situacija, prvenstveno kada su u pitanju krize regionalnog karaktera.

Zavisnu varijablu čini pandemija, njena eskalacija na svjetskom nivou, zajednički odgovor nacionalnih zdravstvenih ustanova i organizacija, koordinacija sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom u složenim međunarodnim odnosima, međunarodnom društvenom uređenju s posebnim naglaskom na sigurnost država, njihovih granica i slobodu kretanja u takvim uslovima.

Vremensko određenje: Obzirom da se pandemija pojavila početkom 2020. godine, vremenski okvir teme je 2020-2022. godina.

Prostorno određenje: Prostorno određenje, odnosno područje koje obuhvata tema je region, iako se radi o globalnom problemu, iz čega se može zaključiti da bi se rezultati naučnog istraživanja mogli primjenjivati na svjetskom nivou.

Disciplinarno određenje predmeta istraživanja na temu „Sigurnost granica i sloboda kretanja za vrijeme pandemije“, koji tretira vremenski period 2020 -2022 je intradisciplinarno, te u okviru nauke o bezbjedonosnoj djelatnosti svakako obuhvata i polje medicinskih nauka, sociologije, ekonomije, ljudskih prava...

7. LITERATURA

1. Beridan Izet (2008), Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka Sarajevo;
2. Beridan Izet (2016), Porodica i rat, Fakultet političkih nauka Sarajevo;
3. Cikotić Selmo, Muslimović Fikret (2018), NATO i sigurnost Evrope, Asocijacija nezavisnih intelektualaca „KRUG 99“;
4. Dragović Filip (2018), Sigurnost europskih granica i migracije, Jesenski i Turk;
5. Duraković Nijaz (2009), Međunarodni odnosi, Fakultet političkih nauka Sarajevo;
6. Slatina Mujo (1998), Nastavni metod, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu;
7. Smajić Mirza (2010), Organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini – Tranzicijske dileme, Fakultet političkih nauka Sarajevo;
8. Termiz Dževad (2009), Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“, Lukavac;
9. Termiz Dževad (2014), Specifičnosti i metodologije istraživanja u bezbjedonosnoj djelatnosti, Fakultet političkih nauka Sarajevo;
10. Termiz Dževad, Milosavljević Slavomir (2018), Praktikum iz metodologije politikologije, Amos Graf d.o.o.

7.1. Leksikoni i rječnici

1. Beridan I., Tomić I., Kreso M. (2001), Leksikon sigurnosti, „DES“ Sarajevo.

7.2. Normativno-pravni akti

1. Koordinaciono tijelo Bosne i Hercegovine za borbu protiv pandemije;
2. Krizni štab FBiH za upravljanje pandemijom;
3. Krizni štab RS-a BiH za borbu protiv pandemije;
4. Povelja Evropske unije o temeljnim pravima (2000);
5. Sporazum o operativnoj i strateškoj suradnji između BiH i EUROPOL-a (2016);
6. Sporazumi o policijskoj suradnji BiH;
7. Strategija integriranog upravljanja granicom u BiH;
8. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1949);
9. Ustav Bosne i Hercegovine;
10. Zakon o graničnoj policiji BiH;
11. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima BiH.

7.3. Internet izvori

1. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/17759.pdf>;
2. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/18764.pdf>;
3. <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/74?title=Covid-19>;
4. <http://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf>;
5. <http://www.upfbih.ba/proglaseno-stanje-prirodne-ili-druge-nesrece-na-podrucju-bih>;
6. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2021/12/28/crna-gora-poostrava-mjere-srbija-i-hrvatska-ih-produzavaju>;
7. <https://balkans.aljazeera.net teme/2021/12/26/najznacajni-dogadjaji-u-regiji-u-2021>;
8. https://bs.wikipedia.org/wiki/Evropska_ekonomska_zajednica;
9. <https://covid19.fmoh.gov.ba/novost/11/naredba-kriznog-stozera-federalnog-ministarstva-zdravstva-od-12.03.2020>;
10. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007P&from=HR>;
11. https://europa.eu/european-union/coronavirus-response_hr;
12. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history_hr;
13. https://hr.wikipedia.org/wiki/Ljudska_prava;
14. https://hr.wikipedia.org/wiki/Pandemija_COVID-19_u_Bosni_i_Hercegovini
15. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/17759.pdf>;
16. <https://radiokameleon.ba/2020/03/11/epidemije-od-troje-i-spanske-groznice-do-korona-virusa>;
17. https://sh.wikipedia.org/wiki/Evropska_unija;
18. <https://sitel.com.mk/ushte-tri-novi-sluchai-na-koronavirus-vo-makedonija-vkupnata-brojka-dostigna-sedum>;
19. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/be/Why_Social_Distancing_Matters-The_Math-%28Coronavirus%2C_Covid-19%29.svg;
20. <https://vakcine.ba/covid-19-i-vakcinacija/vakcine-protiv-covid-19-tipovi-ovih-vakcina-koji-su-trenutno-dostupni/>;
21. <https://vakcine.ba/wp-content/uploads/2021/02/Pfizer-BioNTech-3.png>;
22. <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/potvrden-koronavirus-u-hrvatskoj-707384>;
23. <https://web.archive.org/web/20200315143319/http://rtv21.tv/vitia-dhe-klina-ne-karantine>;
24. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>;

25. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/>;
26. <https://www.dw.com/bs/balkanska-ruta-evropskog-novca/a-56215551#>
27. <https://www.dw.com/hr/schengenski-sporazum-otvorene-granice/a-16477386>;
28. <https://www.granpol.gov.ba/Content/Read/74?title=Covid-19>;
29. <https://www.ijzcg.me>;
30. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/bosna-i-hercegovina-zbog-koronavirusa-proglasila-vanredno-stanje/200317021>;
31. <https://www.koronavirus.hr/cinjenice-o-koronavirusu/kronologija-razvoja-epidemije/59>;
32. <https://www.koronavirus.hr>;
33. <https://www.msb.gov.ba/PDF/110220205.pdf>;
34. <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2021/03/15/977527808/who-points-to-wildlife-farms-in-southwest-china-as-likely-source-of-pandemic?t=1616302540855>;
35. https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src1.pdf;
36. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-montenegro/montenegro-reports-first-case-of-corona-virus-infection-idUSKBN2143SY>;
37. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3877897/loncar-koronavirus-prvi-slucaj-srbija-konferencija.html>;
38. <https://www.slobodnaevropa.org/a/30477101.html>;
39. <https://www.slobodnaevropa.org/a/historija-bolesti-zaraza-pandemija-kuga-kolera-grip/30478110.html>;
40. <https://www.upfbih.ba/proglaseno-stanje-prirodne-ili-druge-nesrece-na-podrucju-bih>
41. https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=32585&langTag=bs-BA;
42. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>;
43. <https://www.who.int>;

7.4. Izvori slika

Slika 1: https://hr.wikipedia.org/wiki/Pandemija_COVID-19#/media/Datoteka:SARS-CoV-2_virion_animation.gif;

Slika 2: <https://www.bbc.com/news/health-51386894>;

Slika 3: <https://www.bbc.com/future/article/20200325-covid-19-the-history-of-pandemics>;

- Slika 4: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Covid-19_Brazil_-_Inside_Campaign_Hospital.jpg;
- Slika 5: [https://sr.wikipedia.org/sr-el/Атинска_куга_430._п._н._е.#/media/Датотека:Plague_in_an_Ancient_City_LAC_MA_AC1997.10.1_\(1_of_2\).jpg](https://sr.wikipedia.org/sr-el/Атинска_куга_430._п._н._е.#/media/Датотека:Plague_in_an_Ancient_City_LAC_MA_AC1997.10.1_(1_of_2).jpg);
- Slika 6: <https://www.theatlantic.com/photo/2020/07/photos-influenza-masks-1918/614272/>;
- Slika 7: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schengen_Area_participation.svg;
- Slika 8: https://hr.wikipedia.org/wiki/Deklaracija_o_pravima_čovjeka_i_građanina#/media/Datoteka:Declaration_of_the_Rights_of_Man_and_of_the_Citizen_in_1789.jpg;
- Slika 9: [https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Council_of_Europe_\(blue\).svg](https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Council_of_Europe_(blue).svg);
- Slika 10: <https://www.infomigrants.net/fr/post/19151/serbia-2412-migrants-in-reception-centers>;
- Slika 11: <https://www.slobodnaevropa.org/a/migrantska-kriza-dvije-godie-lutanja-kroz-bih/30344508.html>;
- Slika 12: <https://www.slobodnaevropa.org/a/migrantska-kriza-dvije-godie-lutanja-kroz-bih/30344508.html>
- Slika 13: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/rts-stotine-migranata-dosle-do-granice-madjarske-sacekale-ih-barikade-i-policija/>;
- Slika 14: https://hr.wikipedia.org/wiki/Zapadni_Balkan#/media/Datoteka:Western_Balkans_countries.PNG;
- Slika 15: https://sr.wikipedia.org/wiki/Пандемија_ковида_19_у_Србији#/media/Датотека:Empty_classroom_2020.jpg;
- Slika 16: <https://www.slobodnaevropa.org/a/30516224.html>;
- Slika 17: <http://www.granpol.gov.ba/photos/?pageId=30#lg=1&slide=0>;
- Slika 18: <https://balkans.aljazeera.net/wp-content/uploads/2021/01/MIGRANTS-BOSNIA.jpg?resize=770%2C513>.

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Stranica 52 od 53

IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Odsjek sigurnosnih i mirovnih studija

Predmet: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Sahudin Kačar

Naslov rada: Sigurnost granica i sloboda kretanja u vrijeme pandemije Sars-Cov-2: regionalni aspekt

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 50

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis